
CAMPINIA

driemaandelijkse uitgave van het
Streekarchief Zuid-Oost Brabant

14e jaargang, nr. 52

januari 1984

Redactie : Streekarchief Zuid-Oost Brabant, rayondepot Oirschot
Postbus 144, 5688 ZJ Oirschot
telefoon 04997 - 5245

INHOUD

De prijs van een abonnement bedraagt f 17,— per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 47.16.46 van het Streekarchief Zuid-Oost Brabant te Eindhoven, onder vermelding van "Campinia".

De prijs van losse nummers bedraagt f 4,25 per stuk. Ook nummers van voorgaande jaargangen zijn nog in beperkte aantallen bij de redactie te bestellen.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld vóór 1 december van het lopende jaar, wordt het abonnement automatisch met een jaar verlengd.

Copyright : Streekarchief Zuid-Oost Brabant.
Lay-out en drukwerk : Maras Drukkerij, Middelbeers.

Overname van artikelen of gedeelten daaruit is meestal toegestaan. U dient dit wel van te voren schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

ISSN 0166-6959

Omslag : gedeelte uit de kaart Ducatus Brabantiae
van Jacob van Deventer, uit 1558.

	blz.
I. Het kleine godsdienstige monument in Veldhoven door J.F.C.M. Bijnen	4
II. Stamlijst Walravens door N. van Cuyck	9
III. De afscheiding van België van de Nederlanden 1830 - 1839 en de geschiedenis van de familie Grimm door W.C.M. van Nuenen	12
IV. Oirschotse gedichten Opdat wij niet vergeten door Toke van de Ven - Lommers	17
V. Een verloren tekst hervonden door J. Lijten	18
VI. Huizen en hun bewoners te Oirschot van de 17e tot de 20e eeuw 52. Liempdsedijk 3	26
VII. Archivalia aangaande oude Kempische gilden 26. Het Sint Jorisgilde te Middelbeers door H. Vera	31
VIII. Oirschotse zoen-accorden A. Zoenen wegens doodslag nrs. 35a, b en c door J. Lijten m.m.v. L. v.d. Mierden	38

HET KLEINE GODSDIENSTIGE MONUMENT

in Veldhoven

door Jacq. F.C.M. Bijnen

In de zomer van 1983 werd een inventarisatie gemaakt van godsdienstige gedenktekens, bouwsels en kunstwerken, die voorkomen binnen de gemeente Veldhoven.

Gesignaleerd werden: 4 wegkruisen, 2 kapelletjes en 2 H. Hart-beelden; ook het kapelletje aan de Sliffertsestraat werd meegenomen.

In het hierna volgende wordt een beschrijving gegeven van de in het voormalige dorp Veldhoven aangetroffen objecten. In volgende afleveringen van Campinia komen Zeelst en Meerveldhoven, respectievelijk Oerle aan de orde.

De opgenomen foto's zijn door de schrijver gemaakt.

WEGKRUIS
HOEK DORPSTRAAT -
GENDERSTRAAT,
VELDHOVEN

Omschrijving:

Een ijzeren kruis met gietijzeren corpus, staande op een gemetselde voet van ca. 60 cm hoog. Daaronder een vierkant van gemetselde stenen treden met op de hoeken gemetselde pilaartjes. Het kruis met corpus is in goede staat, het metselwerk verdient enig herstel.

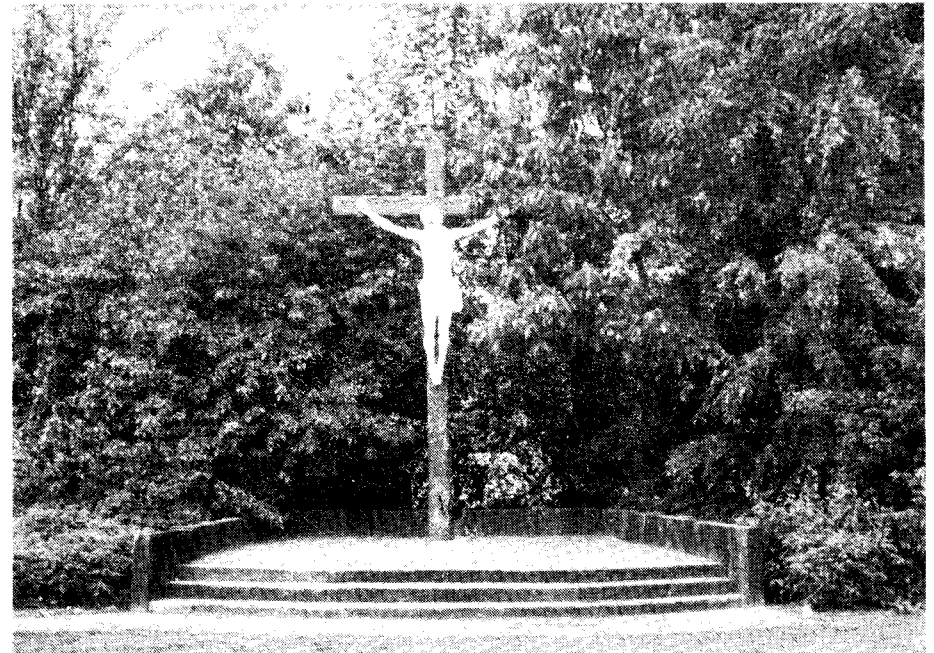
Plaats:

Hoek Dorpstraat - Genderstraat, eertijds respectievelijk Broek en Dreef geheten. De ondergrond is eigendom van de weduwe Schrijvers-van Loon, Dorpstraat 68 (links van dit wegkruis). Het plantsoentje wordt nu door de gemeente Veldhoven onderhouden. Vele jaren werd het bloemperkje verzorgd door de Dames Visser, wonende op de oude pastorie, Dorpstraat 95.

Oprichting:

Dit kruis werd op 14 of 15 mei 1931 onder grote belangstelling door pastoor Verhoeven ingezegend. Het kruis werd gemaakt door smid Lemmens. De inzegening geschiedde op dezelfde dag als die van het kruis aan het Sondervick.

WEGKRUIS SONDERVICK, VELDHOVEN

Omschrijving:

Een houten kruis, aan de achterzijde bevestigd op een ijzeren kruis. Het corpus is van gips en afkomstig van de Achelse Kluis. Vóór de bevestiging op het kruis werd dit corpus gerestaureerd door de in Veldhoven wonende kunstenaar Lou Manche. Het geheel staat op een verhoging, afgezet met spoorbielzen en verhard met kleinformat klinkers. Het corpus is slecht bestand tegen weersinvloeden, de verf bladdert er af en de armen van het beeld vertonen scheuren.

Plaats:

In oktober 1980 werd door de gemeente Veldhoven dit kruis geplaatst aan het Sondervick ter hoogte van de afslag Eindhovensebaan. Het vervangt een wegkruis dat ongeveer 60 meter noordwaarts stond en in 1978 is verwijderd vanwege de aanleg van een fietspad. De ondergrond is eigendom van de gemeente Veldhoven.

Oprichting:

Het oorspronkelijke wegkruis werd op 14 of 15 mei 1931 onder grote belangstelling door pastoor Verhoeven ingezegend. Het ijzeren kruis stond toen op een soort Calvariberg, gemaakt van misvorm baksteen, het corpus was van gietijzer. De grond waarop dit kruis indertijd werd geplaatst was daarvóór in gebruik als plukselkuil en eigendom van de familie Couwenberg uit Zeelst.

Het geheel werd steeds door omwonenden onderhouden. Dit vroegere kruis werd op dezelfde dag ingezegend als het wegkruis aan de hoek Dorpstraat - Genderstraat .

MARIAKAPPELLETJE OP HET TERREIN KONINGSHOF, VELDHOVEN**Omschrijving:**

Een uit baksteen opgetrokken vierkant gebouw met een frontbreedte van ca. 3,5 meter. Rondom in de bovenzijde van elke gevel zijn 4 kruisjes ingemetseld, van blauwe steen met in het midden van de kruising en daaromheen, in de hoeken, witte vierkante steentjes. In elke zijgevel twee ramen met bruin gekleurd glas. Rood pannendak.

Plaats:

Dit kappelletje staat op het terrein van Koningshof aan de Locht, aan de splitsing van de weggetjes gaande naar het Anton van Duinkerkencollege en de Regina Pacis-school voor H .N.O.. Het kappelletje wordt nu gebruikt als opslagruimte voor spelmateriaal. De ondergrond is eigendom van de Vereniging Ons Middelbaar Onderwijs Tilburg.

Oprichting:

Voor zover nog is na te gaan, ontstond het plan om op het terrein van Koningshof een Mariakapel te bouwen naar aanleiding van het feit dat een mooi Mariabeeld

uit de kapel te Moerdijk meegebracht was naar Koningshof. Dit beeld was ongeveer het enige ongeschonden beeld dat van het klooster van de zusters van Moerdijk overbleef na de beschieting en brand van 1944. Dit (vrij grote) beeld van de „Sedes Sapientiae" (= zetel der wijsheid) stond ergens buiten in het bos op het terrein van Koningshof.

Het kappelletje dat er voor zou worden gebouwd, moest ook ten behoeve van de leerlingen zijn. Daarom werd voor de plaats een plek gekozen halverwege de scholen en het internaat. Architect Hans Koldewey, die nog bezig was met de uitbreiding van de school (M.M.S.), was de aangewezen persoon om het ontwerp te maken. De kosten werden bestreden uit collectes en de verkoop van stenen. Ieder kon voor 15 cent een steen kopen die was bestemd voor de bouw. In 1955 werd het kappelletje gebouwd en in mei van dat jaar werd het plechtig ingezegend door rector Paap uit Den Haag. Enige tijd later, eind 1956, werd het beeld van de „Sedes Sapientiae" vervangen door een aangeklede pop van de kunstenaar Lou ten

Bosch en diens vrouw. In die „pop" gingen wel eens muizen huisvesting zoeken. Bovendien werd er nog wel eens mee gespot. Vandaar dat het oorspronkelijke beeld toch weer werd teruggeplaatst. Het werd vaak bezocht door leerlingen, vooral in de examenperiode. Bij de ontruiming van Koningshof in 1978-'79, werden de ramen van de kapel meegenomen. Het Mariabeeld bleek bijna geheel te zijn verveerd. Het was niet weerbestendig en kon helaas niet worden gehouden.¹⁾

Afbeelding van het H. Hartbeeld boven de ingang van het voormalig klooster. Dit bleef in 1944 eveneens gespaard.

1) Met dank aan Zr. Laetitia Stoks, voor de verstrekte informatie.

II. STAMLIJST WALRAVENS door N. van Cuyck

1. Walravens, Walterus
kinderen: Henricus (zie no. 2)
Maria (geh. Best 7-5-1622 met Arnoldus Guilmus Thomassen)
2. Walravens, Henricus
z.v. Walterus
geh. met Elisabeth van Loon
kinderen: Valerius, ged. Best 5-7-1625
Petrus, ged. Best 2-7-1628 (zie no. 3)
Walterus, ged. Best 23-9-1630
Elisabeth, ged. Best 20-8-1634
3. Walravens, Petrus
z.v. Henricus
ged. Best 2-7-1628
geh. Best 28-11-1654 met Anna Rutten
kinderen: Henricus, ged. Best 8-3-1656 (zie no. 4)
Joannes
Rutgerus
Jacobus, ged. Best 22-7-1661
4. Walravens, Henricus
z.v. Petrus en Anna Rutten
ged. Best 8-3-1656
geh. Best 12-2-1680 met Joanna, d.v. Henricus van Cuyck
kinderen: Henricus, ged. Best 27-10-1681
Petrus, ged. Best 22-8-1683
Arnoldus, ged. Best 4-11-1685 (zie no. 5)
Anna, ged. Best 23-11-1687
Wilhelmus, ged. Best 12-4-1690
Joannes, ged. Best 30-5-1692
5. Walravens, Arnoldus
z.v. Henricus en Joanna van Cuyck
ged. Best 4-11-1685
geh. 11-2-1714 met Maria, d.v. Wilhelmus Schellekens en Catharina Christianus van de Ven, ged. Best 24-3-1690
kinderen: Petrus, ged. Best 4-1-1716

Wilhelmus, ged. Best 12-4-1718
 Christianus, ged. Best 5-2-1720
 Joanna, ged. Best 18-1-1723
 Adriana, ged. Best 21-8-1726
 Henricus, ged. Best 13-12-1729 (zie no. 6)
 Joannes, ged. Best 16-5-1734

6. Walravens, Henricus
 z.v. Arnoldus en Maria Wilhelmus Schellekens
 ged. Best 13-12-1729
 overl. Best 27-4-1772
 geh. Best 20-1-1760 met Catharina, d.v. Egidius van Croonenburgh en
 Dionisia Henricus van de Sande, ged. Best 12-11-1739, overl. Best
 27-4-1772
 kinderen: Dionysia, ged. Best 24-10-1762
 Anna Maria, ged. Best 1-12-1762
 Joannes, ged. Best 15-1-1765 (zie no. 7)
 Gijsbertus, ged. Best 31-1-1767
 Cornelius, ged. Best 10-6-1769
 Antonia, ged. Best 7-10-1771
7. Walravens, Joannes
 z.v. Henricus en Catharina Egidius van Croonenburgh
 ged. Best 15-1-1765
 geh. met Joanna van Houtum
 kind: Henricus, ged. Woensel 22-11-1800 (zie no. 8)
8. Walravens, Henricus
 z.v. Joannes en Joanna van Houtum
 ged. Woensel 22-11-1800
 geh. Best 7-5-1826 met Adriana, d.v. Arnoldus de Kroon en Hendrika van
 der Heijden, ged. Best 6-8-1789 (wed. van Henricus van der Looy)
 kinderen: Johanna, geb. Best 7-2-1827
 Hendrik, geb. Best 11-3-1831
 Arnoldus, geb. Best 24-7-1833 (zie no. 9)
9. Walravens, Arnoldus
 z.v. Henricus en Adriana de Kroon
 geb. Best 24-7-1833
 overl. Best 26-12-1887
 geh. Best 12-4-1856 met Wilhelmina Adriana van de Mosselaar, geb. Best
 12-9-1836
 kinderen: Adrianus, geb. Best 31-8-1856

Henricus, geb. Best 14-4-1858
 Joannes, geb. Best 23-9-1860
 Antonius, geb. Best 24-12-1863
 Leonardus, geb. Best 30-9-1868
 Cornelia, geb. Best 13-1-1872
 Joannes, geb. Best 27-2-1874 (zie no. 10)
 Cornelius, geb. Best 15-11-1877
 Maria, geb. Best 9-5-1880

10. Walravens, Joannes
 z.v. Arnoldus en Wilhelmina van de Mosselaar
 geb. Best 27-2-1874
 overl. Oirschot 26-6-1916
 geh. Oirschot 2-6-1902 met Cornelia van Nieuwburg, geb. Boxtel (1878)
 kinderen: Martinus Cornelis, geb. Oirschot 15-6-1903 (zie no. 11)
 Arnoldus Cornelis, geb. Oirschot 4-8-1904
 Joannes Marinus Cornelis, geb. 25-1-1907
 Wilhelmina Maria Cornelia, geb. 3-11-1909
 Bernardus Cornelis, geb. Oirschot 23-6-1912
 Cornelis, geb. Oirschot 29-11-1915
11. Walravens, Martinus Cornelis
 z.v. Joannes en Cornelia van Nieuwburg
 geb. Oirschot 15-6-1903
 geh. Oirschot 18-1-1903 met Johanna Maria Verstedden, geb. Oirschot 7-7-
 1904
 kinderen: Wilhelmina Maria Cornelia, geb. Oirschot 8-7-1929
 Cornelia Johanna Clasina, geb. Oirschot 9-9-1930 (overl. 5-10-
 1930)
 Joannes Cornelis Marinus, geb. Oirschot 7-9-1931 (overl. 30-9-
 1931)
 Johannes Cornelis Marinus, geb. Oirschot 20-11-1932
 Cornelia, geb. Oirschot 9-9-1933
 Nicolaas, geb. Oirschot 2-12-1934

**DE AFSCHIEDING VAN BELGIE VAN DE
NEDERLANDEN 1830 - 1839
EN DE GESCHIEDENIS VAN DE FAMILIE GRIMM
door W.C.M. van Nuenen**

Een belangrijke episode uit de geschiedenis van onze streek is, zeker in sociaal en economisch opzicht, de periode van de afscheiding van België geweest, omdat wij met ons gewest net in het grensgebied lagen.

Na de val van Napoleon, die onze streek in 1810 bij Frankrijk had ingelijfd als „Departement des Bouches du Rhin", hadden de grote Europeesche mogendheden uitgemaakt dat de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden maar één staat zouden moeten vormen en wel een Koninkrijk onder Willem van Oranje. In 1813 wordt deze te Scheveningen ontvangen en hij legt in maart 1814 de eed op de grondwet af. In september 1815 wordt koning Willem I te Brussel ingehuldigd.

Nou was er toen al niet zo'n hoera-stemming in België, want de Belgen waren het helemaal niet eens met de grondwet. Zij waren overwegend katholiek en de grondwet was echt uit een calvanistische geest opgezet. Van de 1604 Belgische afgevaardigden die hun stem moesten uitbrengen omtrent deze grondwet waren er 796 tegen, 527 vóór en 281 bleven er thuis. Maar koning Willem I loste dit op zijn nogal wat eigenwijze manier op door te stellen: „Wie zwijgt stemt toe": 281 thuisblijvers, is zwijgers, plus 527 vóór is in totaal 808 stemmen vóór, dus de grondwet is aangenomen. Dat riep natuurlijk weerstand op. Dit verergerde nog in 1825 toen een staatsschool voor priesteropleiding werd ingesteld. Moet je voorstellen, een van huis uit calvinistische staat die de opleiding van rooms katholieke priesters gaat controleren.

De wrevel loopt zo hoog op, dat in 1828 de grote politieke tegenstanders van elkaar, de Belgische liberalen en de Belgische katholieken, een verbond met elkaar aangaan om koning Willem I er uit te werken. Er volgen op 25 augustus 1830 rellen te Brussel. Een maand later, op 23 september, begint de strijd om Brussel. Het Noordnederlandse leger wordt afgeslagen. De Belgen roepen op 4 oktober 1830 de onafhankelijkheid uit. 4 Juli 1831 werd Leopold van Saksen Coburg te Brussel tot koning gekozen.

Van invloed op deze ontwikkeling was, dat de koning en de kroonprins van Nederland niet goed door een deur konden waardoor verdeeldheid in de leiding van het Nederlandse leger bestond. Bovendien was de internationale politiek ook om. Die zag voortaan liever twee kleine, niet zo'n sterke staatjes aan de Noordzeekust tegenover Engeland, dan één grotere en dus krachtigere.

In augustus 1831 volgt dan nog wel een tiendaagse veldtocht volgens de plannen van de in Nederlandse dienst zijnde Zwitserse generaal Constant Rebecque, waar-

bij het uitgangspunt van drie divisies was gelegen in de dorpen ten zuiden van Eindhoven. Maar meer dan een beetje schijneer werd hiermede niet gered. Willem I bleef zich echter verzetten tegen de Belgische afscheiding en heeft dit tot 1839 volgehouden, maar moest toen onder internationale druk wel toegeven en trad in 1840 af.

Hoe zat dat nu met dat Nederlandse leger dat in 1830 de rellen in Brussel wilde onderdrukken en in 1831 die 10-daagse veldtocht ondernam. Nederland bestond als staat pas weer vanaf 1814. We hadden toen geen leger. Wel had Napoleon de dienstplicht ingevoerd en werd een dergelijke regeling door Nederland later ook overgenomen, maar wat we hier toen kregen was geen persoonlijke dienstplicht zoals nu. Er waren wel een aantal oud-militairen die bereid waren nog in het Nederlandse leger te dienen en er kwamen elk jaar dienstplichtigen op, maar wat was de waarde van dit leger. Ieder jaar moesten een aantal van de dat jaar 19 jaar wordenden opkomen als militair. Wie, werd uitgemaakt door loting. Maar als dat iemand was met een paar centen, dan kocht hij zich een remplacant, een vervanger. Dat was dan meestal een arme sloeber waar ze thuis de centen heel goed konden gebruiken. Het gevolg was dat uit zo'n stel onontwikkelden (geen leerplicht) geen kader, geen leiding gevormd kon worden. In het begin hadden we dus praktisch geen leger. Daarvoor werden toen complete buitenlandse regimenten gehuurd. Zo lagen er hier in het zuiden in Den Bosch, Luik, Maastricht en Antwerpen, ieder, een regiment Zwitserse infanterie. Die regimenten zijn toen we wat eigen kweek militairen kregen, in 1828 opgeheven. Maar de kaderleden (officieren en onder-officieren) werden opnieuw ingehuurd en in de al meer vernederlandse eenheden geplaatst. Zo kon het gebeuren dat de planning van de 10-daagse veldtocht door de Zwitserse generaal Constant Rebecque werd gedaan.

Voor die 10-daagse veldtocht hadden we trouwens toch niet voldoende troepen, omdat een groot deel, namelijk de Belgen, al afvielen. Daarom werden ook de plaatselijke schutterijen ingezet, vooral die uit de Noordelijke Nederlanden, want die waren in dit geval het best te vertrouwen.

Ná de tiendaagse veldtocht bleef er een sterke militaire bezetting langs de scheidslijn tussen Nederland en België tot 1839. Aanvankelijk ook nog afdelingen van plaatselijke schutterijen, maar die demobiliseerden het eerst. Ook in Riethoven hebben steeds troepen gelegen tussen 1830 en 1839, steeds weer anderen, want er werd veel verplaatst.

Zo lag in januari 1831 te Riethoven (want een militair ligt ergens, een gewone burger zit ergens en een pastoor staat ergens) de Zwitserse sergeant Peter Grimm. Hij had deel uitgemaakt van het Regiment Zwitserse Infanterie nr. 30, dat tot 1828 te Luik had gelegen. Na de opheffing van dit regiment was hij als sergeant geplaatst bij het 2e Bataillon Jagers.

Hij was geboren te Langenau, kanton Bern te Zwitserland. Tijdens zijn verblijf in Luik en omgeving had hij kennis gekregen aan Maria Ida Coulon, geboren te Montenaken (Belgisch Limburg).

Op 24 januari 1831 meldt hij zich bij de burgemeester van Riethoven, de heer Verhoeven, als ambtenaar van de burgerlijke stand, vergezeld van twee getuigen uit Riethoven, Johannis van Hoof, fabrikant, en Jacobus Bruijners, de veldwachter, om aangifte te doen van de geboorte van een dochter Elisabeth op 23 januari 1831. Uit latere gegevens blijkt dat Elisabeth hier toen ook gedoopt is. Haar moeder was rooms katholiek maar haar vader was calvinist. In de geboorte-akte staat de naam van de moeder vermeld als Maria Colone met als beroep, naast huisvrouw, ook „waschvrouw“.

Wanneer de familie Grimm Riethoven heeft verlaten weten we niet, maar wel weten we dat het 2e Bataillon Jagers, dat als bijnaam „de Zwitsers“ had, maar elf weken in Riethoven ingekwartierd is geweest.

We horen dan in Riethoven in jaren niets meer van de familie Grimm tot 11 februari 1836, want dan ontvangt burgemeester Verhoeven als ambtenaar van de burgerlijke stand het verzoek om een aanvulling te maken op de geboorte-akte van Elisabeth en wel omdat haar ouders op 11 augustus 1835 te Chaam in het huwelijk zijn getreden en daarbij hun kind Elisabeth is gewettigd. Ik denk dat men bij de ontvangst van dit bericht toen ter tijd wel een beetje gek opgekeken zal hebben, maar verder is het daarbij gebleven, want de familie was vertrokken en men had er niets meer mee te maken.

Maar dan komt er in november 1856 een bericht van het gemeentebestuur van Boxmeer met het verzoek om de door haar te betalen onderstand (wij zouden nu zeggen bijstand) ten behoeve van Elisabeth Grimm aan haar terug te betalen. Het was namelijk zo, dat de gemeente van geboorte als regel ook op moest draaien voor eventueel later te betalen onderstand.

Nu gaat het de gemeente Riethoven geld kosten en wordt er op alle mogelijke manieren geprobeerd daar onderuit te komen. Allereerst een brief naar Chaam om te achterhalen waar de moeder eigenlijk thuishoorde. Want als er ten tijde van de geboorte geen huwelijk was, dan behoorde volgens de toen geldende rechtsregels wel Peter Grimm, als lid van een geregeld legeronderdeel en officieel gekantonneerd te Riethoven, tot de Riethovense bevolking, maar Maria Ida Coulon niet. Het blijkt dat ze te Montenaken, haar geboorteplaats, is afgevoerd van het bevolkingsregister omdat zij zwerfende was met de militairen en dat zij na augustus 1828 (opheffing van het regiment Zwitsers te Luik) ook ambtshalve geroyeerd is uit het „Registre de la population“ te Brussel (d.i. het centraal bevolkingsregister). Dus in België had zij al geruime tijd geen wettige woonplaats meer.

Bij de geboorte-aangifte had Peter Grimm verklaard, dat Maria Ida Coulon zijn huisvrouw was, maar tevens dat zij wasvrouw was. De gemeente Riethoven ging na of zij bij de militaire administratie als zodanig stond ingeschreven, want bij een legeronderdeel behoorden vroeger ook vrouwen als verzorgsters van een aantal huishoudelijke zaken, de zogenaamde marketensters. Vandaar kwam bericht dat dat ten tijde van de geboorte van Elisabeth niet het geval was.

De hele zaak werd nu aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant voorgelegd.

Die beslissen dat de gemeente Riethoven in dit geval toch als „gemeente van onderstand“ moet worden aangemerkt. Ondertussen is het dan wel januari 1857, dus twee maanden verder.

Intussen hadden B. en W. van Riethoven eind november, toen ze zagen aankomen dat dit een moeilijk geval zou worden, aan het gemeentebestuur van Boxmeer al om nadere inlichtingen gevraagd omtrent Elisabeth, zoals naar de „maatschappelijke gesteldheid, den fysieke toestand, de godsdienst en hoe dezelve als lid der maatschappij aldaar bekend stond“. Bovendien werd verzocht, omdat ze mogelijk aan voelden komen dat Riethoven wel eens voor de kosten moest opdraaien: „te willen zorgen dat aan genoemde behoeftige de minst mogelijke alimentatie worde verstrekt“. Het antwoord op dit verzoek om informatie is niet in het gemeente-archief teruggevonden, maar zal wel redelijk goed geweest zijn, want toen G.S. een uitspraak hadden gedaan, schreef burgemeester Verhoeven aan de gemeente Boxmeer om de rekening van voorschotten maar te willen opmaken. In die brief werd tevens medegedeeld, dat er binnen acht dagen iemand zou komen om Elisabeth (inmiddels een jonge vrouw van 26 jaar) op te halen om zodoende door de gemeente als dienstbode te kunnen worden uitbested. Op die manier kostte ze de gemeente Riethoven en haar armbestuur niets meer, ja, kon ze mogelijk nog de kosten die voor haar betaald waren weer terug verdienen.

Zo is het ook gegaan tot dat Elisabeth op 23 augustus 1862 te Riethoven in het huwelijk is getreden met Jacobus Verstappen, een 48-jarige werkmans uit Bergeijk die al twee maal weduwnaar was, waardoor zij vertrekt naar Bergeijk. Daarmee houden de belevenissen van de gemeente Riethoven met Elisabeth Grimm definitief op.

Bij het natrekken van de gegevens voor dit verhaal hebben we informatie verkregen van het Streekarchivariaat voor de Kring Oosterhout voor wat Chaam betreft en van de Archiefdienst „Land van Cuijk“ voor de gegevens uit Boxmeer en Beugen, evenals van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Koninklijke Landmacht. Daardoor kunnen we nog meer vertellen over de geschiedenis van de familie Grimm.

Uit de huwelijksakte te Chaam blijkt dat, zo als we al weten, Elisabeth is geboren te Riethoven op 23 januari 1831, dat verder Maria Sophia is geboren te Alphen en Riel op 13 oktober 1832 en Maria Catharina Paulina te Chaam op 21 juli 1835. Drie weken daarna, op 11 augustus 1835, trouwen Peter Grimm en Maria Ida Coulon te Chaam en hebben daarbij hun drie dochters gewettigd. Dat ze toen pas konden trouwen, omdat ze toen pas over de nodige papieren beschikten heeft de volgende voorgeschiedenis.

Allereerst kon Peter Grimm niet aantonen dat hij Peter Grimm was en op 2 juni 1799 te Langenau in Zwitserland was geboren. Daartoe was een akte van bekendheid nodig, opgemaakt door de vrederechter van het kanton Breda. Verder konden noch Peter Grimm, noch zijn vrouw papieren overleggen, waaruit bleek dat hun ouders, respectievelijk grootouders overleden waren, evenmin - zo nog in le-

ven - een bewijs van toestemming van hen tot het aangaan van een huwelijk. Van deze eis was wel ontheffing te krijgen, maar alleen bij apart koninklijk besluit. En dan nog moest de commanderende officier van het Tweede Bataillon Jagers zijn toestemming geven. Het is te begrijpen dat deze hele procedure in die tijd met zeer slechte communicatiemogelijkheden, met veel troepenverplaatsingen en allerlei andere trubbels, vreselijk lang, waarschijnlijk jaren heeft geduurd.

Uit de gegevens van de Archiefdienst „Land van Cuijk" blijkt dat de familie zich kort na 1840 te Boxmeer heeft gevestigd. Verder dat Peter Grimm in 1846 gepensioneerd is, waarom is niet bekend (afgekeurd of als Zwitser niet meer nodig?). Op 18 maart 1848 vestigen zij zich te Beugen, waar mevrouw Grimm op 28 april 1852 overlijdt. Op 20 oktober 1852 gaat Peter Grimm met zijn drie dochters weer naar Boxmeer, waar hij op 30 maart 1853 huwt met Maria Louisa Aldenhoven, geboren te Goch in 1804, een protestantse weduwe met als beroep wasvrouw. Op 5 januari 1865 overlijdt de tweede vrouw van Peter Grimm en op 15 april 1867 volgt hij haar.

De twee oudste meisjes, vooral Elisabeth, zijn regelmatig elders in dienstbetrekking, zoals blijkt uit diverse verhuizingen naar Nijmegen, Grave en Cuijk. De jongste, Maria Catharina Paulina, is het meest thuis gebleven en huwt in 1867 met Adrianus van Rossum, een schrijnwerker te Boxmeer.

Uit deze gegevens blijkt dat het niet juist is wat in de Riethovense huwelijksakte (aug. 1862) van Elisabeth Grimm staat, namelijk dat haar ouders overleden zijn, want haar vader leefde nog wel. Nou zijn fouten in die vroegere akten dingen die nog wel eens voorkomen. Zo staat in de geboorte-akte van Elisabeth, dat haar moeder Maria Colone is, in de huwelijksakte te Chaam heet zij Maria Ida Coulon en volgens de stukken uit Cuijk stond ze te Boxmeer ingeschreven als Ida Maria Colon.

Ik heb, met als rode draad door het verhaal de geschiedenis van het gezin Peter Grimm, een beetje willen vertellen over het Nederlandse leger, de bevolkingsadministratie en de armenzorg in de tijd van de afscheiding van België. Vooral over de armoede zou nog heel wat te vertellen zijn, want de doorlopende aanwezigheid van legeronderdelen was een grote, ook financiële druk, zowel op de individuele burgers als op het bestuur. De afsnijding van alle handelsverbindingen met België, wat vooral voor de vele wevers van toen de afzet-richting was, was funest. Alleen hierover zou aan de hand van een andere familiegeschiedenis, namelijk die van Leonard Kennis, een Riethovense jongen die met een Westerhovens meisje trouwde en ook daar ging wonen, nog heel wat te vertellen zijn. Mogelijk werk ik dat nog wel eens voor een andere keer uit.

Rest mij nog op te merken dat de thans in Riethoven wonende familie Grimm, hoewel precies zo geschreven, in ieder geval geen afstammelingen zijn van Peter Grimm, want die had drie dochters en daarmee stierf zijn stam uit.

IV.

OIRSCHOTSE GEDICHTEN door Toke van de Ven - Lommers

OPDAT WIJ NIET VERGETEN

De beroemde kapel van de Heilige Eik
Is twee mooie nieuwe gedenkramen rijk
Een prachtig idee dit gezamenlijk werk
De Beerzen en Oirschot te saam met de kerk.
Van beide gemeenten was 't duidelijk een wens
Om in deez' kapel die staat op de grens
De oorlogsslachtoffers voor altijd te gedenken
Op deze manier extra aandacht te schenken.

Wij, nensen van Oirschot en Beerzen te samen
Wij staan even stil en zien op naar de ramen
Vol eerbied gedenkend de kloeke soldaten
Die hebben gestreden en 't leven gelaten.
Ook weerloze burgers die toen zijn gevallen
In deze kapel wordt gebid voor hen allen
Dat wij nooit vergeten deez' eervolle namen
Te samen gesmeed in de glas-in-lood-ramen.

't Is een compositie bijzonder en mooi
Symbolisch veel zeggend, van 't betere allooi
Een zeer rijke aanwinst die d'ingang markeert
Het wordt door ons allen ook zeer gewaardeerd.

Dat Moeder Maria, die hier in dit oord
Al vijf lange eeuwen de mensen verhoort
Dat Zij toch een voorspraak mag zijn voor hun allen
Die tijdens de oorlog als held zijn gevallen.

V. EEN VERLOREN TEKST HERVONDEN

door J. Lijten

In zijn met monnikengeduld tot stand gebrachte levenswerk heeft Dr. Camps bij de nummers 609 en 670 moeten aantekenen: Origineel noch afschrift voorhanden. Hij had alleen de beschikking over een vertaling.) Wanneer wij hierbij de originele Latijnse tekst van deze beide oorkonden publiceren, is dat met enig schaamrood op de kaken, daar onze Oirschotse archiefdienst indertijd tekort geschoten is, door niet alert genoeg te reageren op het dringende verzoek van Dr. Camps en deze tekst niet uit het rijke Oirschotse archief op te diepen. Gelukkig kunnen de heden in Oirschot werkzame archivisten voor deze omissie niet persoonlijk verantwoordelijk gesteld worden. Wij willen dan ook nu deze nalatigheid herstellen, aangezien het supplement van het Brabants oorkondenboek nog wel enkele jaren op zich zal laten wachten.

Temeer willen wij dit doen, omdat blijkt, dat Dr. Camps in zijn commentaar bij nr. 670 ook met onvolmaakte middelen tot een juiste conclusie is gekomen.

De bron.

Beide akten zijn gevonden in één afschrift, dat in 1737 in opdracht van de Oirschotse secretaris L. de Marcq door diens klerk is gemaakt en door hemzelf gecollationeerd en ondertekend en dat gebruikt is in het proces tussen Oirschot en Oisterwijk over de gemeynt. Procureur P. Loeff heeft voor Oirschot dit proces degelijk voorbereid en vele, vooral oude bewijsstukken opgespoord. Het was daarbij nodig, om zoveel mogelijk terug te gaan tot vóór het jaar 1390, dat op dit punt voor Oirschot zo noodlottig werd.²⁾ Hieraan is het te danken, dat nogal wat oude akten in afschrift bewaard zijn. Reeds eerder was er ernstig aan gewerkt, om deze oude bewijsstukken te verzamelen. Er schijnt in de eerste helft van de zeventiende eeuw zelfs een aparte verzamelband voor deze documenten te zijn aangelegd, die helaas onvindbaar is. Naar dit „volumen" is het ons ter beschikking staande afschrift gemaakt.³⁾

Het authentieke afschrift in het „volumen" was van de hand van Gerard van Kelst, notaris te 's-Hertogenbosch, die op 3 november 1620 door de Souvereine Raad van Brabant werd geadmiteerd en van wiens hand ook de vertaling is in het gemeente-archief van Moergestel, die door Dr. Camps werd gepubliceerd naast de vertaling uit het handschrift Goethals.⁴⁾

Het afschrift van notaris G. v. Kelst en beide vertalingen zijn gemaakt naar het origineel. De gelukkige omstandigheid, dat én het afschrift én een van de vertalingen van de hand van G. v. Kelst is, maakt het ons mogelijk, met behulp van de andere vertaling te achterhalen, hoe hij in de fout is gegaan.

Reconstructie

De Latijnse tekst

Wat betreft de oorkonde van 1301 is er geen moeilijkheid. De tekst is gaaf. Bij de oorkonde van 1304 zijn er enkele kleine, gemakkelijk corrigeerbare transscriptiefoutjes gemaakt en daarnaast heeft van Kelst één woord gemist. In het ter beschikking staande afschrift staan voor het gemiste woord zo uitdrukkelijk vijf puntjes gezet, dat we wel moeten aannemen, dat die ook uitdrukkelijk in de transscriptie van v. Kelst stonden. Wij hebben daaruit geconcludeerd, dat hij wel vijf letters kon onderscheiden, maar ze niet heeft kunnen lezen. Goethals heeft het betreffende woord wel ontcijferd en het vertaald met "hout". Bij het ontbrekende woord hoort in de context "existentia seu crescentia", zodat het een neutrum meervoud moet zijn. Dit gevoegd bij de vijf letters en de betekenis "hout" geeft als resultaat "ligna", dat door ons dan ook op de open plaats is ingevuld.⁵⁾

Na deze achteraf bezien tamelijk eenvoudige reconstructie van het ene ontbrekende woord kunnen we ook gemakkelijk het ontstaan van de twee foutieve vertalingen reconstrueren.

De vertaling van G. v. Kelst

Gerard van Kelst miste alleen het woord "ligna". Waarschijnlijk heeft hij gedacht slechts een onbelangrijk adjectief te missen en daarom ook geen plaats opengehouden in zijn vertaling. Door deze missing link moest hij wel besluiten, dat de koopakte handelde over 62 bunder grond. Hij kwam daardoor voor twee moeilijkheden. Allereerst het op "ligna" volgende "supra". Hij loste dit heel handig op, door "supra" te trekken bij "sexaginta" en te lezen: "supra sexaginta duo" "boven zestig twee" en dit eenvoudig te vertalen met "twee en zestig". De andere moeilijkheid was, wat hij met "existentia seu crescentia" moest doen. Hij betrok dit maar op "sexaginta duo bonaria", misschien met de gedachte aan de mogelijkheid van landaanwas, en vertaalde het "daer sijnde ende noch comende". Het door van Kelst goed getransscribeerde "in nostro nemore" gaf hem blijkbaar moeite met de vertaling, want hij maakte daarvan ten onrechte: "in ons recht ofte heerlyckheijt".

De vertaling van Goethals

Uit de lacunes in de tekst van Goethals⁶⁾ is al duidelijk, dat hij enkele woorden in het origineel niet heeft kunnen thuisbrengen en daar ook eerlijk voor uitkomt in tegenstelling tot van Kelst in zijn vertaling. Hij miste blijkbaar het na "ligna" volgende "supra", verder "duo" en het overigens niet belangrijke parallel "seu wostine". Ook hij moest daardoor wel in de fout gaan, hoewel niet zo erg als van Kelst, die een wezenlijk woord miste, maar daar tamelijk lichtvoetig overheen huppelde. De vertaling van Goethals doet, ondermeer door de lacunes en de daardoor niet lopende zinsbouw, nogal stuntelig aan. Desondanks heeft hij de betekenis van de tekst beter begrepen en ook nauwkeuriger benaderd.

Enkele opmerkingen.

Camps heeft blijkbaar meer vertrouwen gehad in de vertaling van G. v. Kelst, die inderdaad helderder **is** en vollediger **lijkt**, maar dat komt, omdat van Kelst met enige brutaliteit over zijn hiaat heenglijdt en verschillende passages nogal vrij en uitgebreid omschrijft. Het blijft nog steeds waar, dat de brutalen dikwijls voor vol worden aangezien.

Wat de datering betreft, was Camps helderziende. Inderdaad heeft Goethals "die Jovis" foutievelijk weergegeven met "des Woensdachs".

Het woord "wostine", dat van Kelst letterlijk overneemt met "woestijne", doet ons gemakkelijk denken aan een dorre, zandige, onbegroeide vlakke, terwijl hier het tegendeel bedoeld is. De Wippenhout was een laaggelegen moerassig terrein aan de Beerze tegen Balsfoort aan en is pas in later tijd ontgonnen. De aangrenzende stukken houtgewas op Balsfoort geven nog enig idee - vooral in de winter-tijd - hoe de Wippenhout er moet hebben uitgezien. Het was typisch wat de voorgaande generatie ten platten lande een "wildernis" noemde. Men bedoelde daarmee een laaggelegen terrein, dat dicht begroeid was met een soort schaarhout, niet met opzet aangeplant maar in het wild opgeschoten. De enige menselijke bemoeienis was het kappen van hout, naargelang men er behoefte aan had. "Wildernis" lijkt me dan ook de beste weergave van het middeleeuwste woord "wostine". Dit kan ook onze kijk op de koopovereenkomst wat verhelderen.

De betekenis der akte

Formeel wordt in de akte van 1304 alleen hout verkocht, dat groeit - nu en in de toekomst - op 62 bunder grond of wildernis. Een reden, dat de grond niet uitdrukkelijk wordt verkocht, kan zijn, dat deze, zeker in de winterperiode, voor een belangrijk deel onder water stond. In feite is niet alleen het houtgewas maar ook de ondergrond door Willem van Herlaer en zijn rechtsopvolgers als hun bezit beschouwd, zoals blijkt uit een uitgifte van deze percelen in 1387.⁷⁾ Deze uitgifte betreft niet alleen de 62 bunder van 1304 maar ook de 27 bunder van 1301. Zoals dikwijls is ook hier niet duidelijk, of de opvolgers van Willem van Herlaer deze bezittingen als leen of als eigendom beschouwden. Dit uittreksel geeft ons ook uitsluitsel, hoe de twee akten in het archief der heren van Helmond terecht gekomen zijn.

De overgang naar Helmond

In 1387 blijken de beide bezittingen in Wippenhout reeds toe te behoren aan Jan van Berlaer, heer van Helmond en Keersbergen.⁸⁾ De naamsgelijkenis van Herlaer-van Berlaer doet gemakkelijk denken aan verwantschap. Toch is de overgang niet geweest van van Herlaer op van Berlaer. De Wippenhout is Jan van Berlaer aangekomen via zijn moeder. Elisabeth Uten Hove had bij haar huwelijk met Walraven van Berlaer, Jan's vader, vóór 1350 deze bezittingen meegebracht. Zij

was een dochter van Jan Uten Hove van Vilvoorde uit een tak van het aanzienlijke Brusselse geslacht van "ser Huyghs Kynts".⁹⁾ Deze tak zal dus verwant zijn geweest aan Willem van Herlaer en zo kwamen door dit huwelijk de akten terecht in het archief der heren van Helmond, waar ze zijn gebleven, toen deze bezittingen in vele kleinere percelen werden uitgegevenlo) en ook later in gedeelten zijn verkocht. Omdat deze gronden uiteindelijk geen eigendom meer waren, zullen ook de bewijzen zijn verwaarloosd en verloren gegaan.

J. Lijten

Noten

1. Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312, deel I, De Meierij van 's-Hertogenbosch, ed. H.P.H. Camps, 's-Gravenhage 1979, tweede stuk, nrs. 609 en 670, blz. 734 en 799.
2. De voor Oirschot fatale uitspraak van 15 augustus 1390 kwam tot stand door een listig opgezette Oisterwijkse comédie, die beschreven is in mijn publikatie, De clute werd een drama, in Campinia jrg. 12, nr. 47 (okt. 1982), blz. 181-190.
3. Zie bijlage III. Blijkens andere uittreksels uit ditzelfde volumen zijn er diverse authentieke afschriften in opgenomen van de hand van verschillende notarissen. Het zal dus een verzamelband zijn geweest, waarin allerlei authentieke stukken bijeengebonden waren.
4. O.B.N.B. I, 2, blz. 800.
5. Bijlage II, noot a.
6. Meer over het handschrift Goethals in O.B.N.B. I, 2, blz. 734. Voor het gemak duid ik de naam van de onbekende vertaler maar aan met de naam "Goethals".
7. Uittreksel uit het in de tekst genoemde "volumen" op de onmiddellijk volgende folio's 133v^o e.v., voorkomend als bewijsstuk nr. 15 bij het bovengenoemde proces. G.A. Oirschot, vrl. nr. 7706.
8. Blijkens het in noot 7 genoemde uittreksel gaf Jan van Berlaer op 22 maart 1387 de twee genoemde stukken uit. De naam van Jan van Berlaer wordt daarbij konsekwent verscheidene malen fout geschreven. "Alle welcke voorschreven seven en twintigh ende twee ent sestigh buenderen dominus Joannes de Herlaer, heere van Helmont, successeur van den voorschreven heer Willem van Herlaer, ten chijs heeft uitgegeven aen Johan van Oudenhoven en aen Willemen Goort Bierkens voor schepenen der stadt 's-Hertogenbossche ende alle genoemt te liggen ter plaetsen geheyt Wippenhout in de weyen van Oirschot, notanter gelyck 't selve in vijff schepenenbrieven van 's-Hertogenbossche, wesende van date feria sexta post dominicam qua cantatur Letare anno duysent drye hondert tachtentich ses, te weten een jaer naer de palinge

van Oirschot en Beerse de anno dertyenhondert vijff en tachtentich etc. breder begrepen staet." Ook bij de hierop volgende vijfvoudige aanhaling van de beginwoorden der schepenakten wordt telkens geschreven: "Dominus Joannes de Herlaer, dominus de Helmont et de Keerberch etc." Of de fout bij de eerste transcriptie in de zeventiende eeuw of bij de tweede in 1737 gemaakt is, valt niet meer te achterhalen. Begrijpelijk is ze wel, als een Jan van Berlaer rechtsofvolger blijkt te zijn van een Willem van Herlaer.

9. Jac. J.M. Heeren, *Geschiedenis van het kasteel-raadhuis en de heren van Helmond*, Helmond 1938, blz. 39.
10. In het in noot 7 vermelde uittreksel wordt na de in noot 8 vermelde uitgifte aangetekend: "Welcke voorschreven buenderen daerna onder wel ontrent de tsestich parceelen syn verdeylt, elck met synen last van daeruyt te vergelden seeckere ponden payements sondaegs naer ons lieff Vrouwen Lichtmis binnen der vrijheyte van Oirschot ..." In de verschillende uittreksels, die daarna als bewijs volgen, blijken de meeste percelen nog de naam Wippenhout te dragen, maar sommige ook andere - oorspronkelijk bijnamen ter onderscheiding - zoals "de vijff buenders" "de Caterse weyen" "Valulair" en "Heyn Papen buentre".

Bijlage I.

Originele latijnse tekst van O.B.N.B., I, 2, nr. 609.

1301 maart 20.

Afschrift in O.A.A. Oirschot, vrl. nr. 7706, stuk nr. 3.

Hertog Jan II geeft aan Willem van Herlaer, zijn leenman en meier van Tienen, 27 bunder in zijn bos in Oirschot ter vermeerdering van zijn leen.

Universis presentes litteras inspecturis nos Johannes Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Limburgie notum facimus, quod nos, attendentes ad obsequia gratiosa et fidelia, quae nobis exhibuit dilectus noster famulus et fidelis Willelmus de Herlaer, noster villicus Thenensis, eidem et suis heredibus viginti septem bonaria in nostro nemore de Oirschot in augmentationem sui feodi, quod a nobis tenet, de nobis et nostris perpetuo successoribus et heredibus tenenda et habenda, contulimus et donamus.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini millesimo CCC die lune ante ramos palmarum.

Bijlage II.

Originele latijnse tekst van O.B.N.B., I, 2, nr. 670.

1304 juli 2.

Afschrift in O.A.A. Oirschot, vrl. nr. 7706, stuk nr. 3.

Hertog Jan II verkoopt aan zijn kamerheer Willem van Herlaer het hout, dat groeit op 62 bunder in Wippenhout.

Nos Johannes Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Limburgie notum facimus universis has litteras inspecturis, quod nos Willelmo de Herlaer, nostro camerario dilecto, lignaa supra sexaginta duo bonaria terre seu wostine iacentiab in nostro nemore de Wippenhout existentia seu crescentia nunc et in posterum, quae erga nos legitime acquisivite, de quibus nobis plenarie satisfecit, tenenda et habenda conferimus et donamus.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum die Jovis post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum anno Domini Mo CCCo quarto.

- a. In de tekst vervangen door vijf puntjes. Aangevuld naar de vertaling van Goethals.
- b. hs: iacenta.
- c. hs: acquisunt.
- d. hs: nostra.

Vertaling van deze akte.

Wij, Jan, door de genade Gods hertog van Lotharingen, van Brabant en van Limburg, maken bekend aan allen, die deze akte zullen zien, dat wij in blijvend bezit overdragen en geven aan Willem van Herlaer, onze dierbare kamerheer, het hout, dat staat of groeit - nu en in de toekomst - op twee en zestig bunder grond of wildernis, die gelegen zijn in ons bos van Wippenhout, hetwelk hij van ons gekocht heeft en waarvoor hij ons volledig heeft voldaan.

Ter bevestiging hiervan hebben wij ons zegel aan deze akte doen hangen. Gegeven op donderdag na het feest van de heilige apostelen Petrus en Paulus in het jaar des Heren 1304.

Bijlage III.

Oud administratief archief van Oirschot, vrl. nr. 7706: bewijsstukken uit de jaren 1300 tot 1400 in de processen van Oirschot tegen Oisterwijk aangaande de gemeynnt, stuk nr. 3.

1737 juni 5.

Extract uyt seeker volumen in folio, berustende in de schepenkasse der vry- en heerlyckheit Oirschot, waerinne geregistreert staen verscheyde brieven, acten ende instrumenten onder den titul "Declaratie en verificatie van de annotatiën van de palen, huysingen, erven, beemden, gelegentheden van de caerte off affbeeldinge by offte vanwegen die van de vrijheijt van Oirschot en dorpe van Beersse gemaect etc. tegens de vrijheijt van Oisterwyck en den dorpe van Haren nopende het scheyden van henne gemeynnten", waerinne onder andere op fol. 132 verso et sequentibus staet als volgt:

Copia copie.

(Volgt de tekst van de oorkonde van 1301 maart 20.)

Et erat pertransfixum appendens magna sigillum in cera flava, in quo sigillo expressa erat effigies equitis.

Leger stont geschreven:

Concordiam huius copie cum suis originalibus litteris de dato et sigillatis ut supra attestor ego, Gerardus Kelst, notarius publicus per curiam Brabantie admissus Silve ducis residens.

Ende was ondertekend: G. van Kelst, notaris, subsignavit.

Copia copie.

(Volgt de tekst van de oorkonde van 1304 juli 2.)

Et erat pertransfixum appendens magnum sigillum in cera flava, in quo sigillo erat expressa effigies equitis.

Inferius scriptum erat:

Concordiam huius copie cum suis originalibus litteris de dato et sigillatis ut supra attestor ego, Gerardus Kelst, notarius publicus per curiam Brabantie admissus Silve ducis residens.

Et subsignatum erat: G. van Kelst, notaris, subsignavit.

Naer gedane collatie is dit, voorsooveel het geëxtraheerde aengaet, met het voorschreven volumen bevonden t'accorderen bij mij ondergeschreven secretaris in Oirschot desen vijfden Junij 17C seven en dartig.

w.g. L. de Marcq, secretaris in Oirschot.

REGISTER

13e jaargang 1983

CAMPINIA - REGISTER - 13e JAARGANG 1983

Inhoudsopgave 13e jaargang 1983

Bijnen, J.F.C.M.	
- Voortgezet archeologisch onderzoek naar de vroegere Boonberg in Oerle	5-24
Cuijck, N. van	
- Stamlijst van Gestel	44-47
Gils, J. van	
- De Oirschotse periode van de familie De Cort, halfheren van Hilvarenbeek	195-212
Lijten, J.	
- Oirschotse zoen-accorden (m.m.v.L. van der Mierden) A. Zoenen wegens doodslag	48-59; 133-145; 186-193
- Het Sint-Joris-Gasthuis tien maal bejaard	64-91
- Aanwinsten voor het Oirschotse archief	164-169
Ostade, J.A. van	
- Genealogie Van Ostade, Oirschotse tak	123-128
Suijkerbuijk, J.	
- Thuis Best in Veldhoven (of de poging van Philips in Veldhoven (7eelst) een woonwijk te stichten)	170-177
Ven-Lommers, T. van de	
- Ode aan Sint Joris Huis	92-93
- Een eeuw Sint Odulphusschool	129-131
- Limmericken	132
- Allerhèlligen mèrt	194
Redactionele Bijdragen:	
- Archiefrestauratie	116-122
- Archivalia aangaande de oude Kempische gilden no. 25 Het Sint-Annagilde te Westerhoven (door W.C.M. van Nuenen)	178-185
- Bestse toponiemen	26-36; 94-106; 151-159 (slot)
- Huizen en hun bewoners te Oirschot van de 17e tot de 20e eeuw	
48. Vrijthof 5	37-38
49. Vrijthof 6	39-43
50. Vrijthof 7	107-112
51. Vrijthof 8 en 9	146-150

Overzicht van gebruikte afkortingen

B.	Best	secr.	secretaris
e.v.	echtgenote van	top.	toponiem
kerkm.	kerkmeester	V.	Veldhoven
Oe.	Oerle	.ved.	weduwe
Di.	Oirschot	weth.	wethouder
rentm.	rentmeester	Z.	Zeelst

Aa, rivier	198	Anna, Sint -, gilde te Westerhoven	178-185
Aelberts (Aelbrechts)		Anthonis(se)	
- Beelken, wed. Philips	153	- Henrick	33-34
- Goyaert Willem -, schepenen van Oi.	55;57;140 147-143	- Jan	183
- Philips	153	- Joost	158
Aelst, van		- Willem	33
- Dirck	191-192	Antwerpen	209
- Marten Jan Willernszoon	191	Arbeid, Handel en Nijverheid, minister van	172;174
- Odilia -, e.v. Herman Stockelmans	166	Armbestuur, R.K. (-, Oi.)	78;81;84;165
Aarle, herdgang	49-51;136-137	Asten	164
Aarle Patecker, I op. B.	103;105	Audenhoven, van	
Aerts(soen)		- Agnes Claes Thomasdr. e.v. Jan Janszoon van Velthoven	55-57
- Arnoldus -, deken van het St. Annagilde (Westerhoven)	183	- Anthonij	204
- Hen' ic	28;158	- Arnd rentm. van het St. Joris Gasthuis	66
- Jan	156	- tienric Goossens	157
- Cort	152	- Henrick Henrick Claes Thomasz.	56-57
- L amhrecht	186	- Jan -, rentm. van het St. Joris Gasthuis	68
- Theodorus -, hoofdman van het St. Annagilde (Westerhoven)	179	- mr. Jan	152-153
- Willem	28	- Claes Thomaszoon	57
Achel, van		kerkm. van de St. Odulphuskapel te B.	
- Adriaen Henricx	39;148	Baecx van Baerlandt, Adriaen kapitteldeken van Oi.	74
- mendel Peters	148	Baalms, Michael Florentinus	209
- Peternel Adriaens	39	Baen, top. B.	33;94;96;155
Achter, van den		Baar, van	
- Deliana -, e.v. Theodorus van Dooren	164;166	- familie	165
- Dielis Niclaessen	165-166	- Guillelmus	165
- Jan	166	- Jacoba Antonia-, e.v. Willem f rancis Guljé	164
- Mathias	166	- Jan Baptist	16/.
Achtersten Heijcamp, top.B.	104	Baest, Lambert van	95-9(
Achtersten Camp, top.B.	29-30;103;156	Backx (Oacksoen)	
Achtersten Coeijweijde, top.B.	30	- Aleyt	134
A(d)riaens		- Wouter Wouter Mathyssoen	68
- /hert	104	Bar neveld, Sara van -, douarière Sweerts de Landas	77
- Adriaen Gijsbert	98	Baijens, Jan	158
- Gijsbert	30	Beelaerts, Henrick priester en rentm. van het St. Joris Gasthuis	68
- Jacobus	183	Beelaertshof je	68
- Wouter Gijsbert	100	Beels	
Akker, P. van den	167	- Anna	148
Albert, aartshertog van Oostenrijk	196	- Johanna -, e.v. Jacobus de Graaf	148
Aldao Pardo, Antonio Gerardo	207	- Cosrnas Damianus	148
Amelrijk Bootsgasthuis	65;165-166	- Maria	148
Ameijden, van der		Reempje, top. Di.	209
- Arnd rentm. van de familie Merode	133-135;137	Beemptjen, top. B.	100
- Danel	134		
(A)mijssoen, Amisius Dielis	53-54		
Andel, Peter van -, secr. van Oi.	39		
Andenne	10;13-14		
Andriessen, Jacob	186		

Beertken, N.N.	48	Bots (vervolg)		Delft, van (vervolg)		Driessen (vervolg)	
schepen van Oi.		- Willem	183	- Dirjck	101	- Truijken	30;102;104-105
Beckers t lorck, top. B.	97	- Willem Albertus	179;183	- Jan	34	Dungen, notaris van -,	197
Becx, Jan	209	- Willem Martinus	179;183	- Ruth Janssen	94	(Brussel)	
Belious, Jan	68;73	Roudewijnssoen, Anthonis	53	Deijck, Maria Catharina van -,	108	Duskens Acker, top. B.	152
E3erendonq, van		Henrick		wed. Jan Leemens		Duijtsche Val, top. B.	26;103
- Jan Willem	107	Boxtel	53-54	Dielen Acker, top. B.	100;104	Dijck, van den	
- Peeternel, wed. Willem	107	- Henricksken, wed. :Jan	27	Dielis		- Dirjck Janssen	103
Jansse		Peters van		- Geraert	157	- Jacop Mathijssen	95
- Willem.Jansse	107	-.Jan Peters van	27	- Macijken, wed. Peeter	6	- Jan Dirjck	102
Rergeyk	178;184	Braeck, top. B.	99;103;105	- Peeter	26	- Jan Mathijssen	95
- secr. van de	zie Anthony	Braeck Acker, top. B.	156	- 1 holof f	104	Dijck(en), top. B.	27;31;35;95;97;100
dingbank	van Galen	Braeckel beempt. (jen),	100;105;153	Diepsteechde, top. B. 30;33;151-152;155		Liessen	178-179;189;704-205;207
Rergh, huis (kasteel) den	197-206	top. B.		- halfheer van	zie Jan Hyacinth	de C t	
Bergsma, J.J.	171	Braecksken, top. B.	151-152	Viest, Jan van	102	Eindhoven	170-176
Berkenbosch, top. B.	153	Brabant	64	Dinter, Goort van	158	- Dienst Gemeente-	171;173;175
Besser (ken), top. B.	32;35	- hertog van	178;196;	Dirckacker, top. B.	29	werken	
Best	49-52;137;139;141;165;178;204	zie Philips 11		Dircks (Dijrex)		Clmpt	7;13-15
Beste acker, top. B.	33;154	- Raad van	198;200;202;209	- Andries Goyaert	96	Elsdonck, top. B.	96
Beurden, van		- drost van	zie Rogier van	- Barbara Jacop	99	Elstacker, top. B.	151
- Stans Cornelis	199	leefdaal		- Dirck Arien	98	Emens, Jacobus -,	199
- Willemke, e.v. le Stans -,	201	- secr. van	zie F lendrick de	- Dirck Pauwels	99	drossaard van	
en 2e Adriaen van		Cort en Hendrik l.o.yens		- Goyaert	96	1,111varenbeek	
Groeningen		procureur-		- Henrick Jan		Engelant, Jan Willems van	102
Beyers, jonker	105	generaal van		- Jacop	27;99	Erp, Jac van	83
Binnenlandse Zaken,	L/2;174-175	- Staten van	205	- Jan	28;102;153;155	Esch, van	
minister van		Brandenburg, keurvorst van	198	- Lambert Jan	158	- Antonij	202
Bitjens Beempt, top. B.	157	Brandt, Theodorus van den	40	- Wout er	95	- Bartel Anthonius	148
Blaecken Beempt, top. B.	35;154	Bressers, Jan Dirck	58;190	Donck, top. B.	34-35	- Henrick	49;51;55;57;59
Blocx	zie Jan Adriaen Joosten,	Broek, Martinus van den -,	38	Dopren, van (den)		priester	133-134;140;142
Claerken Jan Adriaen Joosten		onderwijzer te O1.		- familie	134	- Henrick -, secr. van Di.	192
en Peter Adriaen Joosten		Broeck, top. 13.	26;30;97;99-100;154	- Adilia	207	- Henrick Jacops -, priester	68
- Joost	99	Broek, top. Westerhoven	183	- Dirck	55;53	- Jacop	59
Bocht (jen), top. B. 27;35;96;99;152-153		Broeckacker, top. 13.	154	He Janssoen		- Jasper -, priester	143
Boelaerts, Dielis Lenaert	100	BroeCkbeempt, top. B.	30	- Maria Catharina-, e.v.	164	- Jasper Peter Jacops-,	58-59
Boelebeempd, top.	183	BroeChoven, Rogier van	31;35	Guillelmus van Baar		priester	
Westerhoven		Broekje, huis te Oi.	148	- Theodorus	164-166;204-207	- Peter Jacops	59
Bongenaar, Theo Carolus	150	Brouwers, Lourens	183	president van de schepen-		Esperen Bosch, top. B.	151
Thomas -, arts		Briiggen	13-15	bank van Oi.		F.ssens, Jan	202
Boon(en)berg (Boenberch),	5;7-8;21	Brunssum	13-14	Philips -,	50;153-134;140;147	Evers, Francis	183
water		Brussel	64;195-202;205-709	vorster van Di.		E ijck Acker, top. B.	31-32
Borchgraeff, top. B.	30;154	Buel, Gerard Goyaertssoen	188	Doeren van Aarschot, jan van	68	Fabri	
Boreel de Mauregnault		van		den -, rentm. van het St.		- Dirck	39
- Petrus Alexander	164	Bureau van Weldadigheid	77	Joris Gasthuis		- Jan -, schout van	197
- Raphaela Maria -, e.v.	164	Buytensten Camp, top. B.	96	Doornalen, van		Hilvarenbeek	
Frans Ernest baron van		Daniels		- Anthonis Dircx	154	Feij, Arnoldus	198
Hbvel tot Westerflier		- Jan Peter	97	- Jan Dircx	156	inanciën, minister van	174-175
Borstel, top. B.	35	- Peter	97;155	- Mathijs Janssen	33	F loreffe, abdij	8;20
Bosch Eusel, top. B.	34	Deecken, top. B.	27;29-30;95-96;153	Dorp de Groot, Lucretia van -,	37	Francken, Pauwels Dirck	99
Bosch Veltjen, top. B.	31	Deene, Petronella	183	wed. Johannes Soehngen		Frankrijk, koning van	178
Bosmans, Michiel-, koning	179;183	Deckers, L. -, lid van de	172;174	Dorpel Acker, top B.	32;34-35	Fraters Heijvelt, top. B.	96
van het St. Annagilde		rweede Kamer later		i./arpelen Beempt, top. B.	31-32	Fraters Camp. top. B.	96
(Westerhoven)		minister van Defensie		Douens Deecken, top. B.	31	Galen, Anthonij van -, schout	
Bosserken, top. B.	31	Deckers-Kortenhorst-van de	174	Drie Hoeck, top. B.	153	van Westerhoven	
Bossy, David	207	L.00, advocatenkantoor te		Drie Lopenssaal, top. B.	151		
Boterwijk, top. Di.	144	Den Haag		Dries Eghde, top. B.	31;95		
Bots		Delft, van		Driessen			
- Albert	183	- Aert Janssen	94	- Mariken	158		
- Godefridus	179						
- Jacobus	183						

Gasthuisstraat, Oi.	83	GrirrlTliS, top. B.	34;97	Hermans (vervolg)		Hoogh Acker, top. B.	26;104;153-154
Gedan, Jan	34	Grobendonk	209	- Dirjck Jan	30	Hoogstraten, B. -, architect	171
Geenckensdijk, top. B.27;105;152-153;158		Groenendaal, Antonij van	202	- Jacop Dirjck	153	Hoorenbeke, Jacob Ferdinand	209
Gee(r)lings Ackerken, top. B.	153	Groeningen, Adriaan van	201	Hersel (Herzei), van		Xaverius van	
Geffen, Coenraet van	53-54	Groot(en)acker, top. B.	32-33;156	- Jan -, priester	191-192	i-loppenbr °uwer (s)	
Geldrop	170;172-173	Groot Begijnhof (Brussel)	202	- Loywich	48;135;137-138	- Dirck de -, schepen van Oi.	140;142
- Jacop Philips van -, kanunnik	140;147	Groot 11009, top. 01.	201	- Philips -, schepen van 01.	189	- Dirck Goorts	32
Gemeentegids, tijdschrift	171.	Grote Camp, top. B.	104;155	's-Hertogenbosch	15;64;134-135;167	- Emmerens	207
Gemeijn Campken, top. B.	156	Grote Nieuwen Camp, top. B.	100	- gemeente-archief	167	- Eijmbert	158
Gemonden	158	Grote Scheeck, top. B.	32	- rijksarchief	167	- Frans Goort	100
Genève	144	Grote Sint-Bernard pas	65	- Tafel van de H. Geest	158	- Goossen Eijmbert	155
Geraertssoen (Michielssoen), Laureys	187	Guljé		Heumen, van		- Jan Wouter	101
Gerits(sen)		- familie	165	- Johanna -, e.v. Michiel	148	- Christina, wed. Dirck Goorts	32
- Goort	30	- Maria Judith -, e.v.	164	Vissers		- Peter	105
- Tholoff	95	Petrus Alexander Boreel de Maur egnault		Maria	148	- Thomas de -, stad- hc.uder van de kwartier- schout van Kempenland	137-138;140
Gerwen, van		- Willem Francis -, arts	164	- Peeter	148	Home, Gerard van	196
- Jan Peter Peterssoen	138	Gunterslaer, top. B.	30;99;101;104	- Reijnier	148	Hopsack, top. B.	94;96
- Peter Peterssoen	137-138	Gijs, N.N.	83	Heusden, Cornelis van	207	Hopvelt, top. B.	97
Gestel, van		Gijsberts, Jan	105	Heusdens, Peter Janssen	98	Hout, Marinus van	41
- familie	44-47	Gijskens Acker, top. B.	100	Heuvel, van den	zie Joorden Goort Peeters	Houtvelt, top. B.	153
- Gerit Claessen	94			- Janus	66	1-bvel tot Westerfliet, van	
Gevers, P.J.	184-185	Haegh(e), top. B.	32;3/1-35;95-96	Heuvel, top. B.	97	- familie	164
Ghijsken, top. B.	30	Haencop		Heuvel, Oi.	144	- Frans Ernest	164
Gielens		- Henrick	28	Heijcamp(ken), top. B.	35;97	Hoijdongh, top. B.	157
- Henrick	102;104	- Niclaes Henricx	28	Heijnen Rot, top. B.	152	Hubert, Michiel -, scnepen van Rotterdam	209
- Martinus -, deken van het St. Annagilde (Westerhoven)	179;183	Haaren, van		Heij(r)nen Camp, top. B.	26;102	Huerkens, Lambrecht	58
Gielissoen, Thomas -, schepen van 01.	186;188	- Maria Cornelia -, wed. A.F.A. Tret	37	Heijst op den Berg	202	Hulsackerken, top. B.	26
Gissen, Andries van	201	- P.	71	Heijstreekpen, top. B.	35	Hulsbosch, top. B.	153
Goedele, St.-, kerk te Brussel	196-197;199-200 205-207	Haeren Veltjen, top. B.	100	Heijvelt, top. B.	32;101-102;155	Hulselmans, Johannes Hendrik	40
Goossens		Hagen, J.	164	Hilvarenbeek		Hulskens Beempt, top. B.	35
-Ansem	207	Hackeleer, top. 01.	204	- drossaard van	zie Jacobus Emens	Huijskens, Lambert	209
- Barbara	157	Halen, notaris van (-, Brussel)	205	- (halve)heerlijkheid	64;195-209		
- Francis	179	Ham, Joost Corstens van	94	- (half)heren van	zie fam de Cort; Ferdinand van Merode		
- Geijsbert	179	Flanssen		president schepen van	zie Peter Smit ten	Isabella, aartshertogin van Oostenrijk	
- Henrick	105	- Dirjck	152	- schout van	zie Jan Fabri; Jacobus Coenracts	Jacob, St. -, abdij te Luik	183-184
- Jan Jan	51	- Jan Peter	26	secr. van zie Barthelomeus de Cort		Jacob, St. -, gilde te Westerhoven	184
- Johanna, e.v. Geijsbert	179	Hantscauw (Heijtscauw, Hantscoiw), top. B.	103;105	- vrouwe van	zie Beatrix van Petershem;Catharina Stevens	Jacobs,	
- Oduiphus	155	Happen(soen), Happo Lauwreys	49-50			- Aert	104-105
- R.	164	Haubraeckens Acker, top. B.	27			- Aleijt Aert	104
Gorop, Adriana van -, e.v. Bartholomeus de Cort	195	Haverlant, top. B.	95			- Marte Peter	183
Goorts(sen) (Goyaerts)		Hees, Ruth Ariens van	97	Hoevel, van den		Jan Daems gasthuis	65
- Arien Joost	28	Heesken, top. B.	95	- Adriaen Goyacttsoen	140-141	Jan van Merode, fundatie	166
- Henrick -, schepen van 01.	189	Heesterbusseiken, top. B.	98	- Goyaert Goyaertsoen	141	Janssoen, thomas Gielis	49;zie ook Thomas Gielissoen
- Joorden	34	Heesters, Jan	207	Hoeven Ackerken, top. B.	105	schepen van Oi.	
- Goyaert Jan	155	Heeswijck, Wouter van	199	Hoeven Beempd, top. Westerhoven	183		
- Jan Ardt	191	Helmond	164	Hoeven Heijvelt, top. B.	151		
Graaf, Jacobus de	148	Hendrik Verbeek, fundatie	165	Hoeven Camp, top. B.	34	Joachims	
Gramaye, J.D.	8;20	Henricks		Hoevens		- Goossen	152;157
's-Gravenhage	174;201	- Jan Jan	29	- Anthonis Willem	34	- Jan	152
Griend[, van de		- Jan Thomas	158	- Henrick Jacob	98	- Jenneke, wed. Goosen	152;157
- Jan	202	- Jan Willem	30	Hoff Streep, top. B.	33	Joachimshoff, top. B.	101
- Christiaan	202	- Jenneken, wed. Jan Willem	30	Hollant, Gerit van -, gerechtsbode te Monfoort	197	Joachimscamp, top. B.	101
Grieten Acker, top. B.	94;96	Hermans		Hoof, A.J. van -, burg. van V.	171-177	Joannes, St. -, patroon van de kerk van Oerle	20
		- Anna, wen. Jacop Dirjck	153	Hoogen Dries, top. B.	153	Jolles, J.A.	178
		- Dirjck	100;191-192			jong, J. de -, burg. van Oi.	77
		- Dirjck Aart	99				

Joosten,
 - Henric Peter 27
 - Maricken, wed. Peter 27
 - Peter 27
 Joosten (Blocx)
 - Jan Adriaen 102
 - Claerken Jan Adriaen 102;104
 toosten
 - Peeter Adriaen 99
 Joris, St. -, stichting 84
 Joris Gasthuis, St. 6/1-85;165
 tamp, van der
 - 1 lende Dircx 28
 - Willem Dircx 79
 Campkens, top. 01. 202;205
 Campkens van Adams, top.R. 156
 Campkens van Dijrck, top. B. 99
 Capelen, top. B. 32
 Capelle, van der
 - familie 57
 - Henrick Henrickssoen 55-56
 Kopellenkerk (Brussel) 707
 Carmelitesen 78
 Cattenbergh, top. 01. 197;199;201
 205-207;209
 Kelders Arker, top. B. 100
 Keldersche Hoeve, B. 100-103
 Kempenland, hoogschout zie M.C.
 van Sweerts de Landas
 Kernpis, Thomas á 72
 Kemps
 - Adriaantje -, e.v. Antonij 204
 van Audenhoven
 - Bernaert Willem 29
 - Goijaert Adriaan 206
 - Helena 206
 - Henrick Willem 155
 - Jacob Willem 30
 - Johanna Catharina -, e.v. 109;149
 Johannes Michael de Vocht
 - Lambert 10/4
 - Willem Willem 30
 Kerkbestuur van Di., 12.K. 165
 Kerkhof, herdganq 37;39;107;144;148
 165;192;197-209
 - Tafel van de H. Geest 165
 Keulen 58
 Keviken, top. B. 102
 Christijnen Coeijweijde, top. B. 32;158
 Kievitshorst, top. 13. 29
 Claessen
 - Goyaert Arien 21
 - Heylken Peter Jan 101
 - Jan Adriaen 158
 - Peter Jan 103
 Clara, St. -, kerk te Brussel 202
 Clarissen, lusters 184
 Claverweijken, top. B. 32
 Kleef, Agnes van -, e.v. 64-65;69

Kleef (vervolg)
 Rogier van Leefdaal
 Clein Ackerken, top. R. 26
 Clein Campken, top. R. 34;94;155
 Clein Nieuw Ei f f, top. [3. 100
 Clein Nieuw Campken, top. B. 100
 Clein Seelsteren, top. R. 34;105
 Clemontina, vrouwe 8;20
 Clercx
 - 'ijmphna 207
 - Henrieus Franciscus 206
 Coenraets, Jacobus -, schout 199-200
 van Hilvarenbeek
 Koestraat (O.) 206
 Koeijweij, top. Di. 20/
 Coll, Mathijs van 28
 Collaerts, Pauwels Sijmon 34
 Collen, Jan 96
 Collen Carnp, Lap. B. 99-100
 Compostel la 141;143
 Coninck, Marten Peters de 101
 Conincx, Peter Peters 101
 Coolen
 - Marten Peeter 70
 - Mericken 28
 Coelen Campken, top. B. 27-28
 Coolhoff, top. B. 52;151
 Kaals, G.C. -, directeur 173;175
 van de Dienst Gemeen-
 tewerken Eindhoven
 Cepal, Frans 3/
 Coppelmans, W.P. 38
 Coppelstraat, top. B. 2;/101
 Copoens
 - jan Jacob 202
 - Christiaan 1 uijcas 202
 Corstons
 - Hendrik 94
 - Joost 31
 - Mericken, wed. 1- lendrick 94
 Cort, de
 - familie 195;204-205;209
 - Barthelomeus-, secr. 195
 van Hilvarenbeek
 - Guilhelmus Johannes -, 202-707;209
 heer van Hilvarenbeek
 - Hendrik-, secr. van 195-198
 de Raad van Brabant
 Jan (sr.) 195
 Jan (jr.) -, heer van Hilvaren- 195
 beek
 - Jan Hyacinth Francis -, 196;199-
 half-heer van Hilvaren- 200;
 beek, [Messen, Riel, 704-205
 en Westelbeers
 - Jan Joseph 206-20;/209
 - Joseph Ghislain 206;209
 - Catharina Livina 207;209
 - Maria Catharina -, wed. 204
 David Mortgat
 Maria 209

Cort, de (vervolg)
 - Maria Theresia 202
 - Mericken, wed. Ruth Peeters 29
 - Petrus Maria 38
 - Philips -, heer van Hilvaren- 196-206
 beek
 - 207
 - Ruth Peeters 29
 - Sijmen Willems 151
 - Theresia F.P. -, e.v. 204
 Peter van Cutshern
 - thomas Norbert 196;202-203
 Corte Spijkersbunder, top. B. 105
 Cort(t)e Stuck(en), top. B. 94-97
 Coursel, van
 - Geerit Jasper 107
 - Jan Jasper 107
 - Jasper 107
 Kranenburg 198
 Cremer, die
 - Ghijsbrecht -, schepen 133-134;
 vanDi. 136-137
 - Joorden 151
 Creijlt, Jan Lamberts van 32
 Crimmortel, top. B. 153;157
 Crommenhurk, top. Westerhoven 183
 Croonenburgh (Croonenborch), van
 - Aert 29
 - Daniel Aerts 154
 - Gijsbert Pauwels 156
 Croonsche Wetering, top. R. 26
 Cruijsbeempt, top. B. 34
 Kunen
 - Antonia (Francisca) 40
 - Gerard Jacobus 40
 - Jaques 40
 - Johanna (Maria) 40
 Cutshern, Peter van 204
 Cuijck, Dirk Hendrik van 207
 Kuijlaers
 - Jacobus -, deken van het 179
 St. Annagilde Westerhoven
 - P.J. 179
 Cuijlaert, top. 13. 151
 Cuijpers
 - Arnoldus 110
 - Arnoldus Adrianus Cornelius 110
 - 1h. G. 170;1/3
 Laeck, van den
 - Andries (Artssoen) -, 55;57;138-139
 schepen van Oi.
 - Gomt Geraerts 31
 Laer, top. B. 31
 Laer Ackerken, top. B. 32;152;154
 Laerschoot, Peter Elias van de 105
 Lalieux, Anna Catharina -, 206-207
 e.v. Guilhelmus Johannes
 de Cort

Lamberts
 - Jenneken, wed. Joost 29
 Hendricks
 - Joost Hendriks 29
 Langen Acker, top. B. 96
 Langen Beempt, top. B. 30-33
 Langen Borchgraef, top. B. 35
 Langen Spijkersbunder, top. B. 158
 L. angerwene 13;15;16
 Latnouwers, W. 18/1
 Latijnse School (Di.) 56
 Laureijssen
 - Daniel 157
 - Henrick Joachim 152
 Leefdaal
 - familie van 64-65;69;196
 - Rogier van -, drost 64-65;196
 van Brabant
 - heerlijkheid 64;134
 - vrouwe van zie Beatrix van
 Petershem
 L eest, Rutger Aertssen de 33
 L ekkerbeetje 204
 Lemmens
 - Arnoldus Hendrik -, 108
 vrede rechter
 - Jan 108
 - Norbertus Arnoldus Maria 108
 - P. 78-79
 Lenaerts, Adriaentje 104
 Leuven 64
 Cornelius Egidius van 41
 Lietaert Peerbolte, N.N. 17'
 dir. gen. van de
 volksgezondheid
 Liempde 158
 1 ieshout, Johannes Alfonsus 110;150
 Maria van -, arts
 Lievevrouwekerkhof, Oi. 39-40;107-108
 Limburg 14-16
 Logt, top. Oisterwijk 202
 Longueval, Maria Celestine 197
 de -, e.v. Floris van Merode
 Lou, N.N. van de -, advokaat 175
 Lopende Straat, top. Di. 189-190
 Lauwere, Anna Judith Wilhelmina 164
 de -, e.v. Jan Baptist
 van Baar
 Loyens
 - Hendrik -, secr. van de Raad 200
 van Brabant
 - Catharina Livina -, e.v. Jan 200;205
 Hyacinth de Cort 183-184;201
 Luickdonck, van der
 - Hendrick Janssoen 137-138;189
 (Heijn die Verwer)-
 schepen van Oi.
 - Jan Janssoen 201
 - Lijsbeth -, e.v. Jan de Cort 195

Quiten		Schaepsbunder, top. B.	34;96	Snelle		Straetacker, top. B.	28-29;155
- Arien	26	Scheecken, top. B.	28;31-32;94;	- Gielis Peter Gielis	189	Stralen, herdgang	136-137;190
- Maijken, e.v. Arien	26		104-105;153;157-158	- Peter Gielis	189	Strijp, Jacop Ilenricksson van	49
Quinten, Laureijs Peter	99	Scheeijck Ecker, top. B.	32	- Wouter Peter Gielis	188	Zuid-Oost Draoant, streekarchief	164
		Sche(e)pens		<;nepscheut (Snepscoet), van der		- rayondepot Oirschot	116;122;164
		- Adriaen	98	- Henrick	104	Sweerts de Landas	
Raad van State	175	- Goessen Claus -, schepen	189	- Thomas -, priester	186;188	- Jacob Dirk-, heer van Oi. 702;204	
Raessbroeck, top. B.	157	van Oi.		Soehngen, Johannes	37		206
Raessenbocht, top. B.	30;35	- Willem	205	Soerlant, top. B.	26;104;156-157	- Lodewijk Jan Baptist	209
Rénier, n.n. de	183	Schelfenbergh (Scheffelberg),	198;205	Solrns, Amalia van	198	heer van Oi.	
Reijnders, Evert	95	top. 01.		Son, Laureijs Daniels van	157	- maarten Christiaan -,	197-198
Reijssens, Augustinus van	153	Schellens, Pieters	179	Sonderen, top. B.	28;151-152;155-157	hoogschout van Kempenland	
Riel		Schelra(c)ventjen, top. R.	32-35;158	Sons Steechtjen, top. B.	95;154-155	- douarr ierre zie Sara van Bar-	neveld
- plaats	205;207	Schinveld	13-14	Sonsche Cavel, top. B.	158		
- halfheer van	zie Jan Hyacinth	Schoordonck, top. B.	103;105;157	Sonsche Velt, top. B.	101	Swertte Arend, herberg	197
		de Cort		Sonsteren, top. B.	95	te Den Bosch	
- top. B.	35;156	Schutjes, L.H.C.	8	Spaanse Successie-oorlog	200	Zwijssens, J. -, bisschop	80
Riethoven	178	Schuuren, Godefridus Dominicus	205	Spanje	204	van Den Bosch	
Rietstrepken, top. B.	94	Carolus van der		Soat, F.E. -,	van 170;174	Sijmons(soen)	
Rippendonck (Rispendonck),	32;96	Schijndel, B.W. van 195;197;199;205;209		Philips		- Dirck Geraert	135
top. B.		Sebastiaensgilde, St. -, Diessen	179	Speecx, Dijrck	32	- Jan	35
Rome	49-51;53;55;57-59;72-73;	Zeelants, Jacob	107	Spierings, Jan	206		
	134;136;138;141	Zee Ist	170-178	Spoordonk		Taertwijck, van	
	143;191-193	Seelsteren, top. B.	32;153	- herdgang	70;138-139;144;165	- Aert (Henrick)	95;158
Roosacker, top. B.	153	Zeeuws Vlaanderen	172		195;197;204-205;207	- Willem Henrick	94
Root Seelsteren, top. B.	158	Sestersaet, top. R.	151;156	- Tafel van de H. Geest	165	Tauwer, top. B.	27;98
Ro(o)ij, van		Severeind, top. Z.	171-175	Sprinkheester, top. B.	157	Taxandria, tijdschrift	135-136;195;198
- Henric Jans	28	S(e)ijtaert, top. B.	31;95-96;157	Spijkers, A -, streekarchivaris	164	Teullinckx	
- Henric Martens	151	Seijtaerts Reemptje, top. B.	95	Spijcker, van de		- Hendrik Nicolaas	201
- Jan Aerts	201	Sint Michielsgestei	199	- Goijaert Niclaes	105	- Peter Nicolaas	201
- Jan Henrick	98	Sint Oederode (Roi) 56;104;15/-158;164		- Gijsbert Niclaes	105	Teunis Camp, top. B.	155
- Catharina Willems -, e.v.	108	Slip, top. B.	28;102;151;153-154	- Jan	102	Thomas	
Francis Dielisse van der Ven		Smeeds, Cornelis -, secr. 48;70;191-192		- Claes	102	- Aert	156
- Peter Jan Geraerts	95	van Oi. en rentm.		Spijckersbunder, top. B.	35;95	- Ruth	151
Rotten, top. B.	26	van het St. Joris		Staeckenbroecks hoeve, top. B.	28;97	Thuis Best, woningvereniging	170-176
Rotterdam	167;709	Gasthuis		Staat, minister van	174	in Eindhoven	
Rover, top. B.	35	Smet sers		Stadeacker (Stayacker),	51-52;57;135	Thulden, Goert van -, schepen	55;57
Rovers, A. -, deken van 01.	78	- Henrick Matthijs	148	Rutger Janssoen-,	137;143	van Oi.	
Rolj, Geraert Daniels de	156	- Jan Daniël	143	schepen van 01.		Thijs(soen)(Thijssen)	
Ruilen, top. B.	154	- Larnbertus	38	Starjen, top. B.	154	- Henrick Peter	53-54
Rustjen, top. B.	104	- Willem Daniël	143	Staten Generaal	166;196;198;201	- Jan	97
Ruijs, Geerlingh	31	Smitten, Pieter -, president-	207	Steechtjen, top. B.	157	- Tijs Jan	96
Rijeken, Rudolf Johan Leon Marie	150	schepen van Hilvarenbeek		Steenputten, top. B.	35	- Wouter Wouter	73
arts		Smolders		Stensel	178	Tiendschuur, restauratie-	116;121
Rijnlancl	14-16	- C.B.	38	Steger, E. -, burg. van Oi.	71	atelier	
Rijswijk	171	F.	184	Stevens		Tilburg	117;121;202;204
		Smulders		- Catharina -, vrouwe van	196-201	Tivoli	170;172-173
		- Antonius Johannes	38	Hilvarenbeek, e.v.		Toerkens, Wouter Jan	58
		- Arnolda Josephina	38	Hendrik de Cort		Tongerlo	195
		W.P. Coppelmans		- Martinus	196	- prelaat van de abdij zie Siardus	
Salrotten, top. B.	95	- Franciscus Adrianus	38	Stevens, Camp, top. B.	152	van van den Nieuweneinde	
Sambeek, W.C. van -, weth. van V.	171	- Gerardina Henrica -, e.v	38	Stockelmans		Tret, Alphonsus Franciscus	37
Sande, van de		C.B. Smolders		- Herman Janszoon rentm.	166	Antonius	
- Jan Ariens	155	- Gerardus Maria	38	van het Amelrijck		Trier	56;134;138;189-190
- Lenaert Ariens	155	- Henricus Martinus	38	Bootsgasthuis		Tright zie Jacob Gerits Wilborts	
Santegoets		- Johannes Josepnus	38	- Maria -, e.v. Jan van den	166	Truijen Acker, top. B.	152
- Adriaen	153	- Josephus Willem	38	Achter		Tul, van	
- Goort Jan	30	- Wilhelmus -, veldwachter	38	Stocken, Rut	157	- Henrick	99
- Henrick Jan	35	Snellaars, C.F. -, rector van	77	Stockmans, Johanna -, e.v	196	- Laureijs	98
- Margriet, wed. Adriaen	153	het St. Joris Gasthuis		Martinus Stevens			
Sassa var; Vsselt, A. van	135-138						
Schael, top. B.	31-32						

Turnhout	186-188	Verwer, Heijn die	zie Henrick Jans- soen van der Lulsdonck
Tijpoets		Vessem	189;204
- Barbara	199;206	Vest, top. Oerle	20;22
- Catharina	199;206	Visser, Pieter de -, burg. van Oi.	209
Vaershout	zie Lenaert Wouters	Visser	
Vagher, Daniëla Maria	200	- Francis Joseph	108;149
de -, vrouwe van		- Maricatarina -, e.v.	179
Moorsel, e.v. Hendrik		Francis Goossens	
Loyens		- Michiel	149
Valkenswaard	184	Vlammerschot, top. B.	102;152
Velde, van de(n)		Vlemmincx	
- Dirck Corstiaenssoen	189	- Elisabeth -, e.v. Dielis	166
schepen van Oi.		Niclaessen van den	
- Corsiaen Janse	201	Achter	
Veldhoven	5;57;170-176;178	- Johannes	166
- burg. van	zie A.J. van Hoof	- Maria 1 heresie	40
Velsen, Cornelis van	179	- Peeter	40
Velthoeven, Jan Janszoon	55	- Pieter Christiaan	40
Ven, van de		Vleuthen, Ruth Thomas vander	100
- Franciscus Dielisse	108	Vleut(jen), top. B.	29;98;156
- Helena Francis Dielisse	108	Vleutschen Acker, top. B.	26;28;32;99
- Martinus Francis Dielisse	108	Vleutschen Beempt, top. F3.	28-29;103
- P.	85	Vleutstraat, B.	31;35;94;97;151;155
Ven, top. B.	157	Vlieden, Jan van	49;143
Ven(nen)		Vocht, de	
- Goort Hans	158	- Anna Francisca Coleta	41;150
- L i jken	158	onderwijzeres	
Verbeek, Theodorus	179	- Bernardina Francisca Henrica	41
Verdonck, top. B.	101;151	- Cecilia Theodora Henrica	41;109
Vereniging van Uitgevers voor	171	- Johannes Henricus Aloysius	109
de Gemeente-administratie		- Johannes Henricus Maria -, 109;149	
(VUGA)		secr. van Oi.	
Verheijden		- Johannes Michael	109;149
- Elias Janssen	155	- Josephus Bartholomeus	109;150
- Willem Claeus	143	Maria	
Verhoeven		- Maria Elisabeth -, religieuze	109;149
- Aert Ariens	100	- Maria Josephina Bernar-	41;150
- Anna Maria	41;148	diva Mathilde	
- Anthonij (Peeters)	148-149	- Mathilda Philomena Maria -,	41
- Bartholomeus Gerits	31	onderwijzeres	
- Henrick Janssen	34	- Pauline Wilhelmina Maria -, 109;149	
- Jan Gerits	96	religieuze	
- Jenneken	34	Vogel, Jan Jan Peters	107
- Johanna -, e.v. Cosmas	148	Voorburg	171
Damianus Deels		Voorsten Camp, top. B.	29-30
- Peeter Anthonis(se)	148	Voorsten Nieuwen Camp, top. B.	156
Verlooren Kost, top. Oi	197;205	Voort, Johan Ahraharn van der	209
Verrenbest, herdgang	5i;94;141;151	Vos, Henrick Willem	142
Verriergaet Acker, top. B.	30	Vos (van Beerze), 53;58;135-136;138-139;	
Verrotten		Adriaen Willems -, 143;191-192	
- Anthonis	104-105	president-schepen van Oi.	
- Henrick	33;155	Vosch, Jenneke -, e.v. Lambert	209
- Henrick Anthonis	33-34	lui jskens	
- Jacob Anthonis	26	vrede van Munster	196
- Jan Henric	33	Vreder, top. B.	102
- Mericken	34	Vries, Th. -, deken van Oi.	84
- Niclaes Anthonis	156	Vrouwkens Acker, top. B.	152
- Willem Aerts	154	Vrijthof, Oi.	37;39;107-110;148-150
verrijdt, Lodewijk	98	Vijer Lopensaeten, top. B.	33-35

.,iie.rden, Joost Michielszoon van -,	142
schepen van Ui.	
Wavre	206
Waijenberch, van	
- Andries	134
- Gerit	133
Weer(d)t, de	
- Jan	53
- Joseph	207
Weerlant, top. B.	31
Wemmers, N.N.	34
west-Europa	65
westelbeers	205;207
- halfheer van	zie Jan Hyacinth de Cort
westerhoven	178-179;182-185
- schout van	zie Anthonij van Galen
Weljbroeck, top. B.	35
Weijer, Bernard van den	140
Weijer, top. B.	27
wilborts (van Trigt),	103
Jacob Gerits	
Willem 1, koning	77
Willems	
- Claus Goyaert	135
- Luijcas	100;153
Wilmer, N.N. -, secr. van de	77
bisschop van Den Bosch	
Wilsmaken	51;58;143;189
Woeckert, top. B.	157
woensel, Jan Janssen van	103
Wouters	
- Dirck	29-30
- Jenneken	101
- Lenaert	158
k-vijnants Aenstede, top. B.	104
	zie 5

In dorso:

Extract van twee uytgiften van Hertogh Jan van de Wippenhouten aen Willem van Herlaer gelegen onder Oirschot anno 1301 en 1304.

(Met een andere hand:)

No 14.

P. Loeff, procureur.

- a. hs: marginum.
- b. Ontbreekt in hs.
- c. hs: attestato.

De correcties zijn naar analogie van het andere bijschrift.

VI. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT
VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW

52. LIEMPSEDIJK 3 (sectie M 283)

*Liempdsedijk 3, Oirschot. 1978.
Foto: Th. van Kuijk.*

De lijst van onroerende monumenten van de gemeente Oirschot beschrijft dit perceel als volgt: „Boerderij van het Noordbrabantse langgeveltype, gedeeltelijk bedekt met riet. Haaks daarop gebouwd een geheel met riet bedekte veldschuur en bakhuis.”

De verpondingsregisters van de herdgang Straten vermelden als eigenaren, respectievelijk bewoners de volgende personen:

A.	DE GEMEIJNTE „Een nyeuw erff met het huijs" grootte: 45 roijen; (verpondingsboek I, fol. 43)	
B.	MARIA, dochter van ADRIANUS VAN HOUDT (overl. 11-3-1675), weduwe van LAUREIJS, zoon van WILLEM BRANTS (overl. 6-6-1664) „Een nyeuw erff met het huijs" grootte: 45 roijen; aanslag 13 st. 8 p. (verpondingsboek I, fol. 43)	1672
C.	AELBERT MARTENS VAN COLLENBORCH (overl. 26-8-1703), gehuwd met ADRIANA, dochter van LAUREIJS WILLEM BRANTS grootte en aanslag als onder B (verpondingsboek I, fol. 43)	1675
D.	ADRIANA, weduwe van AELBERT MARTENS VAN COLLENBORCH „Huijs en aengelag" grootte: 45 roeden; aanslag: 13 st. 8 p. (verpondingsboek II, fol. 100vo)	1703
E.	LAUREIJS AELBERS VAN COLLENBURGH (overl. 9-1-1756) grootte en aanslag als onder D (verpondingsboek II, fol. 100vo en III, fol. 125)	1725
F.	JENNE MARIA HENDRICKS OOMEN weduwe van LAUREIJS AELBERS VAN COLLENBURGH grootte en aanslag als onder D (verpondingsboek III, fol. 125 en IV, fol. 98)	1756
G.	JAN LAUREIJSSE VAN COLLENBERGH (overl. 14-6-1806) bij deling d.d. 14-9-1774 (zie rechterlijk archief inv.nr. 275, fol. 284vo) grootte en aanslag als onder D (verpondingsboek IV, fol. 98 en 98vo, V, fol. 98 en VI, fol. 97). In 1780 vindt er een vereniging plaats met een perceel, geheten „De Kreijte Camp", aan 't Snepscheut, grootte 1½ lopen, aanslag 1 g. 4 st. 4 p., gekocht van Willem Hoppenbrouwers. De nieuwe omschrijving is dan: „Huijs en aenstede en Kreijte Camp in 2 parceelen" grootte: 2 lop. 20 roeden; aanslag: 1 g. 17 st. 12 p.	1774

- H. JOHANNES EN ANNA MARIA VAN COLLENBURGH 1807
 kinderen en erfgenamen van JAN LAUREIJSSE VAN COLLENBURGH
 bij deling d.d. 28-2-1807 (zie rechterlijk archief inv.nr. 281, fol. 194)
 grootte en aanslag als onder G
 (verpondingsboek VI, fol. 97)

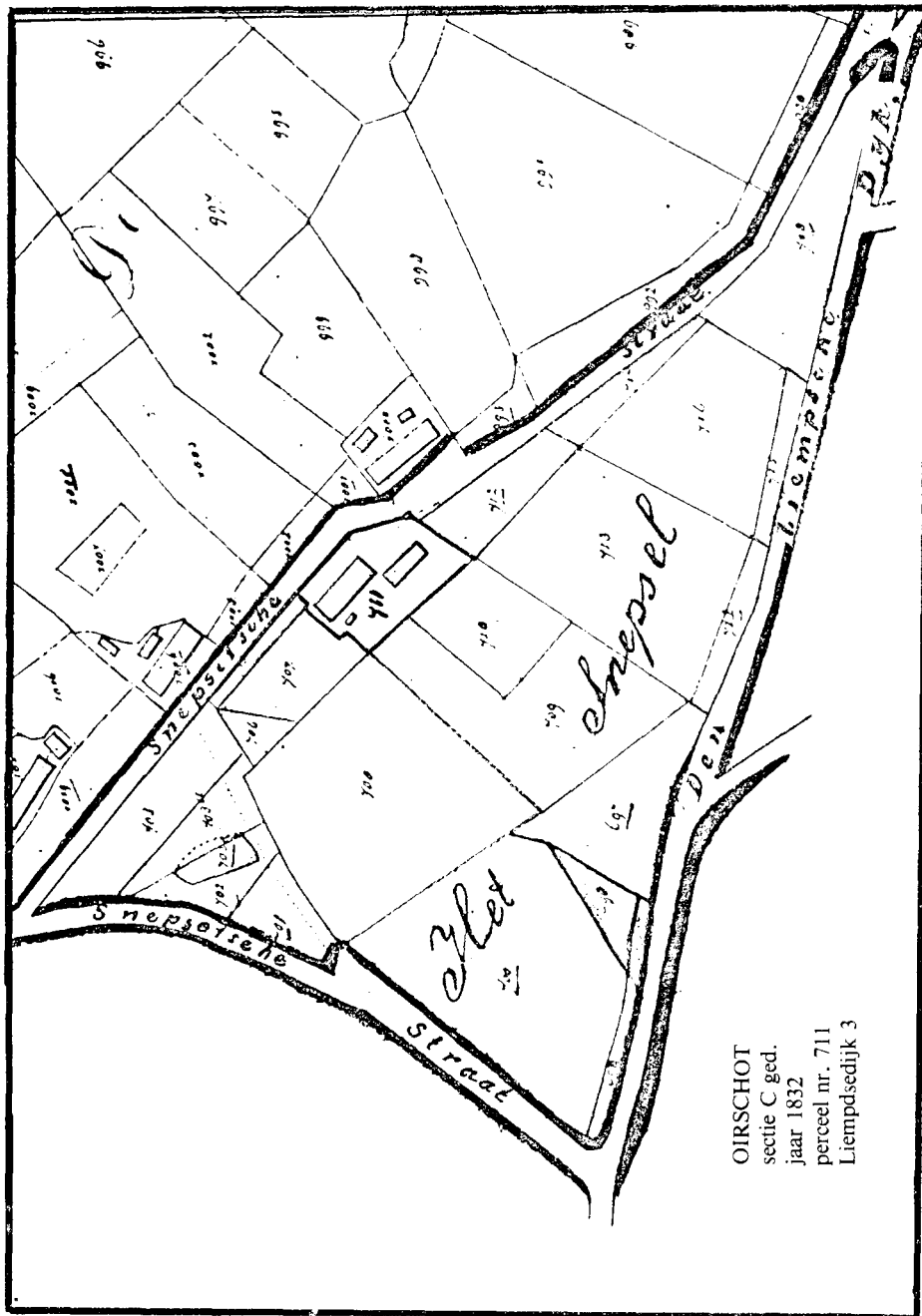
Het kohier der huizen van 1808 en volgende jaren vermeldt de volgende eigenaren:

H. JOHANNES EN ANNA MARIA VAN COLLENBURG

De kadastrale leggers geven de volgende eigenaren:

- I. JOHANNES JANSSE VAN KOLLENBURG, bouwman (overl. ➔ 1832
 13-8-1835)
 sectie C 711: huis, schuur en erf
 grootte: 19 are 80 centiare
 (artikel 317, volgnr. 8)
- J. De kinderen JOHANNES VAN DER VLEUTEN en JENNE ➔ 1835
 MARIA VAN COLLENBURG
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 925, volgnr. 8)
 In 1837 vindt een verkoop plaats (naar artikel 1267/28)
- K. ADRIANUS VAN DER VLEUTEN, landbouwer, en consorten ➔ 1837
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 1267/28)
 In 1870 vindt er een scheiding plaats (naar artikel 2529/25)
- L. JAN VAN DER VLEUTEN, landbouwer, (overl. 7-9-1878) ➔ 1870
 en zijn kinderen JAN, JACOBUS, ADRIANUS en THEODORUS
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 2529/25)
- M. JOHANNES VAN DER VLEUTEN, landbouwer, (overl. 17-1- ➔ 1880
 1917) en consorten
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 4032/11)
 Op 14-9-1917 vindt er een scheiding van vaste goedere plaats. De vaste goederen in deze akte onder B werden toebedeeld aan Adrianus van der Vleuten. (zie inventaris familie-archief Van der Vleuten, blz. 32)

- N. ADRIANUS VAN DER VLEUTEN, landbouwer (overl. 17-11- 1917
 1951), eigenaar voor 2/3, en zijn kinderen WILHELMUS JOANNES en HENRICA ELISABETH (overl. 20-10-1944), ieder voor 1/6 eigenaar
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 3904/48 en 77)
- O. WILHELMUS JOANNES VAN DER VLEUTEN, landbouwer, 1951
 eigenaar voor 57/64 en zijn zeven kinderen, ieder voor 1/64 eigenaar
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 3904/48 en 77)
 In 1953 vindt er een verbouwing plaats.
- P. ANTHONIUS JOANNES MARIA VAN DER VLEUTEN, 1971
 landbouwer
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 8501/15)
 In 1972 verkoop (naar artikel 8670/1)
- Q. THEODORUS J.J. VAN KUIK, kasregistertechnicus 1972
 sectie en grootte als onder I
 (artikel 8670/7-9)
 Tijdens de ruilverkaveling Oirschot-Best wordt deze sectie verenigd met de secties C 697, C 705, C 706, C 707, C 709 en C 710.
 De nieuwe omschrijving wordt:
 sectie M 283: boerderij, schuur, bakhuis en cultuurgrond
 grootte: 1 ha. 26 a. 30 ca.

OIRSCHOT
sectie C ged.
jaar 1832
perceel nr. 711
Liempensedijk 3

VII. ARCHIVALIA AANGAANDE OUDE KEMPISCHE GILDEN

26. HET SINT JORISGILDE TE MIDDELBEERS

door H. Vera

Inleiding.

Het oudste overgeleverde zilver van het Sint Jorispilde te Middelbeers dateert uit het laatst van de eerste helft van de 17e eeuw. Over de feitelijke ouderdom van het gilde valt verder niets te zeggen. Tot aan het einde van de 18e eeuw bezat men geen onroerend goed en in de toch al schaarse oude Beerse bronnen is vergeefs gezocht naar oudere vermeldingen. Tot voor kort waren er binnen het gilde zelf bijna geen schriftelijke blijken uit het verleden van het gilde.

In het oude gemeente-archief van de Beerzen werd onlangs echter een boekje aangetroffen, dat de administratie bevat van het gilde over de periode 1788-1854. Naast financiële aantekeningen werden hierin ook reglementen en ledenlijsten ingeschreven. Mogelijk is het boekje onder de hoede geweest van een van de burgemeesters/secretarissen die indertijd in het gilde actief waren (nl. Antonius Smulders, koning 1841, of Egidius Smulders, koning 1848) en zo tussen de gemeentepapieren terecht gekomen. Het boekje is nu ondergebracht in de collectie gildepapieren van het Rijksarchief Noord-Brabant in Den Bosch.

Hoewel betreffende dit boekje niet ter zake, valt er nog een enkele opmerking te maken over het hierboven reeds aangehaalde gildeszilver. De vogel dateert van 1644, ook het oudste schildje is van dat jaar en ook het volgende jaar blijkt er geschoten te zijn. Dit was in een voor Brabant niet erg voorspoedige periode. Hoewel ten gevolge van toenemende onderhandelingen tussen de Staten en Spanje de ergste vijandelijkheden waren afgenomen, was het niet bepaald de tijd om de bloemetjes buiten te zetten. Het geld dat men aan de vogel en de schilden heeft besteed, werd aan de sterk verarmde gemeenschap onttrokken. Het doel moest het middel hier dus wel heiligen. Te denken valt dat Johan Oudart, de toenmalige pastoor van Middelbeers, in een sterk gilde een middel heeft gezien om de geestelijke weerbaarheid van zijn schapen te sterken, in afwachting van de komende reformatie (de invloed van het noorden werd steeds sterker in de Meijerij). Het is natuurlijk maar een speculatie, maar niet zo'n grote, als men ziet hoe de felste protestanten over de gilden dachten. In die kringen werd voortdurend aangedrongen op een politieke reformatie, d.w.z. het zuiveren van het bestuursapparaat en het maatschappelijke leven van katholieke elementen. Ook de gilden wilde men hier onder laten vallen. Men verzoekt aan de Staten Generaal „dat het papegaeij schieten hier te lande alomme gebruyckelijck ende alderleij schande ende schaede veroorsaeckende t'eene mael affgechaft ende verboden werde" en „dat reformatie geschiede in de caerten van de schutterijen alomme in de dorpen vervult sijnde met affgoderijen ende superstitionen dat de vaendelen voirtaen ontbloomt sijnde van

Bourgoignesse cruijsen, santen ende santinnen nae de maniere van onsen staet werden gefatsonneert ende orangie escherpen gebruijckt ende overmits dese bijeenrottingen seer periculeux ende dangereux sijn dat op deselve mach werden ge-
leth".¹⁾ Men zag er kennelijk een bedreiging in.

Hierna volgen transscripties van het gilde-reglement (met aanvullingen) van de lijst van bezittingen van het gilde en van het reglement voor de tamboers, allen begin 19e eeuw, zoals deze in het gildeboek staan opgetekend.

Reglement

Reglement voor de gilde van St. Joris te Middelbeers.

Om alle misbruijk voor te koomen en de gilde in goede orders te houden, zal dit reglement alle jaar aan de gildebroeders moete voorgeleese worde.

ten 1. Alle die zig aangeeft en door hooftman en deekens als gilde broeder wort aangenomen, betaalt direct twee gulde 3 stuijvers aan de gilde knegt en 3 stuijvers aan de vrouwe die hem kroone en levert jaarlijks 2 kaaren goet mest.

(artikelen 2 en 3 sijn in dit reglement niet aanwezig, H.V.)

ten 4. Al die vee hout is verpligt meste te brenge. Die geen goede of ordentelijke kar op den akker brengt, die zal terug worden gezonden om beter te brengen, of zullen daar boven het mestgelt nog moete betale. En daar toe is de knecht of die het mest zal breken gelast, om daar op te letten en het zelve aan te tekenen, zonder aanzien van persoon. Die geen vee hout betaalt voor ider kar vijf stuijver.

ten 5. Die sijn pagt of schulde van voorige jaren niet betaald, vermag niet pagten en (die) naar aan zeggung niet betaald, wordt gekaseert en voor schuit gepandt.

ten 6. Als een gilde broeder sterft, sijn de andere verpligt ordentelijk gekleet ter begravenis te kompareeren. Die wettig beletsel heeft, moet zulks voor den dag der begravenis aan de dekens komen aanzeggen of zenden imant in hun plaats. Die bij het oplezen, als het lijk op de baar zal gesteld sijn, niet present is, verbuert zes stuijver boete.
De vrou of erfgename trektere de gilde broeders met een kan jenevel. Het lijk wort door de gilde broeders gedragen, de trom, vaan, spies etc. in rougewaet.

1) *Archief Classis 's-Hertogenbosch deel 1, blz. 46/47, art. 48, lid 8/9.*

ten 7. Als op order van hooftman en dekens door den knegt wordt aangezegd aan imant, om op den akker of in het bos te werken, niet behoerlijk kompereert en op de gestelde uur op het stuk niet present is of die hunden tijd zouden veronderten, als daar over van die met hun werken zal geklaagt worde, dan zullen zij een boeten betalen van 7 stuijver.

ten 8. Bij het optrekken is het verboden tabak te rooken en gebooden, dat ider ordentelijk in den trek zal blijven, op 3 stuijver boeten.

ten 9. Een ider is verpligt de orders die door hooftman en dekens aan den knegt of personeel gedaan of gegeven worden, te obzerveren op peene van 12 stuijvers boeten of casasie.

ten 10. Al die in de gilde kamer of ander verzamel plaatsen Godt lastert, vloekt of imant met woorden of daden blameert, of op een ongeschikte vrijagie bevonden wort, verburt voor ider rijs 6 stuijver of naar bevint van zaken gecaseert.

ten 11. Alle orders worden door hooftman en dekens gegeven, dog in geschil hebben koning, vaandrik en kornet mede stem.

ten 12. Alle jaar tred eenen deken af en doet sijn rekening en door de meerderheid der stemmen der gilde broeders (wordt) eenen anderen gekosen. Den aftreder is twee maal herkiesbaar.

ten 13. Het gebruijk van suijker in het bier is toegelaten, zoo lang er genoegzaam bier voor het gehele gilde is, mits de gebruijkers daar door geen aanlijding tot despuet of kwestie geven.

ten 14. Den 24 julij 1814 is goet gevonden om geen gilde broeders meer aan te nemen, of zij moeten jaarlijks twee karren mest op den gilden akker brengen, volgens artikel een.

ten 15. De dagen als men drinkt of teert sijn vast gesteld op St. Jorisdag, den tweeden maandag in julij en smaandag te kermis, op welken dag de agterstalige schulde moeten worden betaalt.

ten 16. Het ist verlangen en uijtersten wil van Fransus Stevens, dat alle gilde broeders, die niet buijtens lants sijn, als de mis voor hem zal geschieden, de zelve zullen bijwoonen of drie stuijver boeten, zoo als blijkt in testament. Zoo ook als er een mis zal gedaan woren voor de overlede gilde broeders als op St. Jorisdag of te kermis, die daar in zal pligtig gevonden worden, zal voor boeten betalen 3 stuijvers.

ten 17. Het is ook goet gevonden dat den nieuwen geschoten koning zal betalen zes stuijvers aan den gilden knegt voor het rapen van den vogel, zes stuijver voor bodenbroot, mits het imant van de gilde broeders zijnde. (Als de koning de kroon op gezet wert, geeft hij den tros en bruijtens 5 schellingen. ¹⁾) Voor het tuijs brengen savonts, trekteert hij de gilde met een 4e ton bier en als hij smorgens uijt gehaalt wort, trekteerd hij ideren gilde broeder met een gelaasjen gedesteleerd en een beschuijt en vereert de gilde met een silveren schilt naar zijnen staat en vermogen en zulks voor dat den vogel weder geschoten wort. Den koning is vrij van kost en drank, van mest te leveren en te werken, als ook de tamboers en gildeknegt. Dit is het eijnt.

ten 18. Die de gilde aan neemt ontfangt niets. Voor den kost van den koning, tros en bruijtens St. Joris en knegt, tamboers, musikanten, gildeknegt en vogeldrager kinderen, die nog zuijgelingen zijn, betalen niets; anderen geen agt jaren out zijnde, betalen halven kost. Den aannemer zorgt dat er is een goede runsoep met rijs en groentens gekookt, en gebraden runsvlees wel gaar, met goede gaar gekookte hammen, twee of dreijderlij pottagie wel zuiver gevet naar smaak, op alle taveln egaal opgebracht. Den hoogtman, dekens, koning, vaandrik en kornet, met die bij haar verzogt worden, hebben dus verkiesende een vrij vertrek.

Goedgevonden op huden Middelbeers, den 20 november 1815.

P. Heuvelmans, hooftman

P. v.d. Bichgelaar, kooning

P.L. Bullens, deeken

Wilbort van de Wetering

Johannes Deenen, vaandrik

Louis Timmermans

Goedgekeurd 1 september 1841.

A. Smulders, koning

A.W. Heuvelmans, hoofdman

H. de Rooij, deken

J. van Hest, deken

A. Moonen

Op St. Jorisdag in 1824 is door overleg van de overheid der gilde en met goedkeuring van alle de gulde broeders goedgevonden tot nader order, dat de kinderen welke hunne eerste kommunie niet hebben gedaan, in de gulde kamer zullen worden gepermitteerd, mits rustig en zedig gedragende.

De dekens zullen eens herkiesbaar zijn. De dekens zullen jaerlijks als vanouds in

1) De zin tussen () is in de originele tekst doorgehaald, H. V.

de gildekamer rekening doen. Van het voordelig slot sal voortaan onder den hoofdman moeten blijven berusten, mits f 20,— daar van afgezonderd aan den regerende deken voor zijne te doene uitgaaf zal worden ter hand gesteld.

Op Ste. Jorisdag 1828 is op verzoek en stelligen last van de heer pastoor verboden en vervolgende aan de gildebroeders bekend gemaakt, dat in het vervolg bij de gilde niemand zal worden toegelaten, dan de wezendlijke gilde broeder. Dat is dat niemand een ander in zijne plaats naar de gilde zal mogen zenden uitgezonderd de zoons voor de vader en wederkerig, als ook de eigen broeder, mits zich aan alle de order van de gilde te gedragen. Overigens dat de vrouwen met zuigende kinderen op de gilde koomen, zich zorgvuldig moeten wagten van geene kwetsing aan de eerbaarheid te geven.

Den 19 julij 1829 is bepaald tot nader order, dat voortaan het mesgeld van die geen mes brengen, moet worden betaald woensdaags van de kermisweek en dat het mes op de gildeakker jaarlijks op maandag van de Oostelbeerse nakermis week, en wel des voormiddags, moet gebragt worden, zonder verdere aanzegging van een noch ander.

Lijst van bezittingen van het St. Jorisgilde

Memorie van 't geene de gilde van Ste. Joris van Middelbeers is toebehoorende, bestaat in het geene hier naar volgende:

Eerstelij k den silveren vogel met twaalf (1812 14 á 15) silvere schiltten.

Iem den standaar behoorende aan voors. gilde, dog moet werde gevoerd door Anthonij Heuvelmans voor zijn leven. Dog moet deselve zorge voor een paard en verder montour ten zijnen costen en heeft denselve aangevaard den 24 junij 1771. En heeft denselve Ant. Heuvelmans belooft voor den standaar met een scherp één en een half ton bier en ook voldaan.

Item een nieuw vandeke gekogt in het jaar 1778 en het selve behoord aan de gilde, maar moet werde gevoerd door Cornelis Hend. Timmermans voor sijn leven lank en behoorende hetselve aan de gilde. En het voors. vaandeke heeft gekost de zomme van f 86:0:0. Dus komt de vaandeke na de dood van voors. Corn. Timmermans aan de gilde en te beurde te brenge ten profíte van de gilde. Dus heeft voors. Corn. Hend. Timmermans in het nieuw vaandeke betaald f 5:0:0 en ider gilde broeder heeft daar toe betaald tien stuijvers.

Item de helbaard en sleijer met een pluim behoord aan voors. gilde, die den hooftman voerd, met name Andreas Heuvelmans, die de hooftmanschap int jaar 1730 heeft gekogt voor zijn leevte voor twee tonne bier en ook voldaan.

Item twee sleijers die de deekens draagen, behooren aan de gilde.

Item vier japonnekens voor de bruijtjens, gekog in 't jaar 1773, kosten de zomme van neegentien gulde tien stuijvers, behooren aan de gilde.

Item een root schabberack met twee holsterkappe behooren aan de gilde.

Item een muts voor Ste. Joris en eene hoed met een silvere boortzel voor Ste. Joris knegt behooren aan de gilde.

Item een croon gekocht, die Ste. Agnes draagt als men optrekt, kost f 3:12:0, gekogt in 't jaar 1773.

Item twee koopere trommels gekogt in 't jaar 1768, koste te same f 6:0:0 en behooren aan de gilde.

Reglement voor de tamboers

Voordragt en conditie aan de gilde S. Joris te Middelbeers wegens de trommel, aangenoome bij Peeter van Esch in het jaar 1805 voor j 2:16:0; de tweede trommel aangenoome bij Willem van Esch in het jaar 1813, overgenoome van J. van Antwerpen voor de som van 2 gulde vijf stuijvers, op deze condicie:

Ten eersten als dat de gene die de trommel aanneemt, vrij zal zijn van leevere van mis op den gildenakkers.

Ten tweede dat de tamboers vrij zullen hebben kost en drank, als ook hunne vrouw of zusters of naarbestaande vrouwspersoon, die zij verkieze, zoo lang de gilde zal eeten of drinken. En daar en boven zullen de tamboers ook hebben een halfve fles wijn per man, ider maaltijt over taafel of voor of naar, zoo de tamboers dat verkieze zulle, zoo lange zij tamboer zijn, te weete als door de overigheid van de gulde op last van de gulde ook wijn gedronke werd.

Ten derde dat de tamboers vrij zullen zijn van te werken in het gilden bos of elders dat de gilde aangaat.

Ten vierden dat de tamboers zoude het boovenste vel van de trommel op hun koste moeten onderhouden.

Ten vijfde zoo den tamboer kwam te sterven of de trommel te bedanken, moet hij de trommel in goede orde bezorgen aan de gilde voorschreve, in zoo ver dat hem aangaat.

Ten zesde in geval de tamboers kwaame te vertrekken buijten Middel- of Westelbeers, moet de trommels aan de gulde te bewaarens blijven en al het geene dat aan de trommels ingemoveert of gemollesteert wort, is op last van de gilde of op de geene die de tromme in bewaarnis heeft; en de zelve aan de tamboers af te geeven, om er zijn gebruik van te hebben, zoo lang hij tamboers zal bedankt of afgestaan hebben.

Ten zeevende zoo zullen de tamboers verpligt zijn op de trom te slaan savonds voor den dag dat de gilde zal teere, mits zij daar de weet van hebben moete, wat dagen dat zijn.

En ten agste als de gilde oijt op zoude trekke, als dan moeten de hoofde of dekens ordre aan de tamboers afgeven, waarnaar zij zich moeten reguleren.

Zoo dat dit het reglement is van de tamboers het welk zij, Peeter en Willem van Esch, gelooven om naar te komen en in alles te voldoen hare plicht. Actum Middelbeers 26 7bris (september) 1813.

P.J. Heuvelmans

p. v.d. Bichgelaar, koning

Jan van de Wetering

L. Bullens, deken

Peeter van Esch

Willem van Esch

Joh. Deenen

Het aanneme van de laatse trom is aan mij beloofd van de deekens van dat geit van in de gild gaan en van de trom dat ik P. van Esch, dat met speele op de fielool voor gilde kan en mag verdienen.

VIII. OIRSCHOTSE ZOEN-ACCOORDEN
A. ZOENEN WEGENS DOODSLAG nrs. 35a, b en c.
door J. Uiten,
m.m.v. L. v.d. Mierden voor de transcripties

De voorliggende publikatie beperkt zich tot één doodslag, waarvan een inwoner van Oirschot, Ardt van Heesterbeek, het slachtoffer was en waarover drie zoen-accorden gesloten werden.

Door een getuigenverklaring achteraf - na het sluiten van de drie zoen-accorden - is het mogelijk de gebeurtenissen rond de dood van Ardt van Heesterbeek in een ordelijk overzicht te plaatsen.) De reden, waarom deze schepenkonde werd gevraagd, zal aan het einde van dit artikel nog besproken worden. Ofschoon in de getuigenverklaring de naakte feiten wel voor den dag komen, krijgen we slechts uit een nauwkeurige afweging van alle details van de accorden en van vroegere gebeurtenissen enig inzicht in de mogelijke achtergronden. We zullen eerst de feitelijkheden zo goed mogelijk op een rijtje zetten, daarna vroegere gebeurtenissen enig licht laten werpen op personen, achtergronden en verhoudingen en bij het commentaar de tekenende details van de accorden naar voren halen.

De feiten.

Op een zondag - de datum wordt niet genoemd - troffen de schutters van Oostel en Middelbeers, Cornelis Mathyszoon van de Langryt en Jacop Goyaertszoon Kultens, vergezeld van Louis Goyaert Peterszoon; gezworene van de bank van de Beerzen belast met het toezicht op de gemeynt, de schapen van Ardt van Heesterbeek op de Beerse gemeynt aan en begonnen deze weg te drijven in de richting van de schutskooi, waar Ardt van Heesterbeek ze dan na betaling van de vastgestelde boete zou kunnen terughalen. Dat zij met drieën waren duidt er niet alleen op, dat er van de Beerse inwoners klachten waren binnengekomen over deze vreemde schapen, maar ook, dat men bang was voor moeilijkheden. Die kwamen dan ook prompt. Uit het niet verscheen Ardt van Heesterbeek en „ontdreef" hun de schapen in de richting van zijn huis, blijkbaar met zoveel brutaliteit, dat zij hun taak niet hadden kunnen uitvoeren tenzij door geweld te gebruiken tegen Ardt van Heesterbeek, „d'welck ons nyet en stont te doen". Daarom gingen de twee schutters naar Frederik Vos te Oirschot, „richter" van de bank van de Beerzen en als zodanig hoofd van de politie, „begherende aen den richter voirscreven bystant te hebben, om henne gemeynten te vryën".

Het was geen wonder, dat zij hulp van hogere instantie wilden hebben, want bij het „ontdrijven" had Ardt van Heesterbeek gezegd, dat zij zich niet met zijn schapen hadden te bemoeien, want dat hij van de schepenen van de Beerzen verlof had ter plaatse met zijn schapen te komen. (Dit is bijna zeker onwaar, want anders zouden de schutters en de gezworene, die toezicht had op de gemeynt, dat

hebben geweten.) Ardt van Heesterbeek voegde er zelfs een uitdrukkelijke bedreiging aan toe voor het geval dat zij het nog eens zouden wagen: „... ende kan ick 't bevynden, dat ghy 't meer doet, ick sal uwen hals hebben, ofte ghy sult den mynen hebben". Duidelijker kon het al niet.

Het eindtafereel speelde twee dagen later op dinsdag. Toen Jacop Kultens, de schutter van Middelbeers, de schapen van Ardt van Heesterbeek weer op de Beerse gemeynt zag, ging hij naar de Oostelbeerse schutter, Cornelis van de Langryt, en met hem naar Frederik Vos in Oirschot. Gedrieën togen zij naar de schapen en de twee schutters begonnen ze naar de schutskooi te drijven. Weer verscheen Ardt van Heesterbeek, die eerst niet te zien was geweest maar blijkbaar dichtbij woonde, om hun zijn schapen weer te „ontdrijven". Hij had intussen langs de weg een stuk hout opgeraapt. Hij werd echter tegengehouden door Frederik Vos, die daar volkomen recht toe had. Daarop ontstond een gevecht, waarin Jacop Kultens Frederik Vos te hulp kwam, terwijl Cornelis van de Langryt met de schapen verder dreef naar de schutskooi. Die hulp was hard nodig blijkens de woorden van Jacop Kultens tot Frederik Vos: „... want en hadde ick u niet geholpen, die man (meynende Arden van Heesterbeek) soude u spels genoch gemaict hebben". Het ongeluk was echter, dat Jacop Kultens bij die hulp Ardt van Heesterbeek een slag op het hoofd toedoende, ten gevolge waarvan hij zou sterven, zoals hij zelf later verklaarde: „Ick heb anxt, dat ick Arden van Heesterbeek den slach gegeven hebbe, dair hy af gestorven is." Na die slag had Frederik Vos gezegd: „Och Jacop, horensoen, hoe slaedy den man soe styf op syn bloet hoot".²⁾

Na de naakte feiten beschouwd te hebben, dienen we onze aandacht te richten op de personen en wel vooral op één persoon, die hoewel geen hoofddader toch zeker hoofdpersoon is in deze kwestie.

Frederik Vos.

In de getuigenverklaring wordt Frederik Vos „richter" genoemd. Daar het gebeuren zich afspeelt op het gebied van de Beerzen, moeten we aannemen, dat hij „richter" was in de Beerzen. Een richter of rechter is in de oudste documenten degene die als vertegenwoordiger der hogere overheid - de hertog of de plaatselijke heer - optreedt bij de schepenbank. In de Beerzen als hertogsdorp was de kwartierschout van Kempenland q.q. „richter". De kwartierschout of zijn stadhouder kwam meestal wel zelf enkele malen per jaar in de dorpen, waar hij „richter" was, bij gelegenheid van de jaargedingen, belangrijke zittingen van de plaatselijke rechtbanken, waarbij gewichtige zaken werden beslecht. Voor de lopende zaken wees hij dikwijls een vertegenwoordiger aan, die geen schout of stadhouder was maar een soort hulpofficier van justitie bij de plaatselijke schepenbank en als zodanig ook hoofd van de politie (vorster en eventueel schutter).

Kwartierschout van Kempenland was in 1534 Korstiaen Koenen. Hij had zijn functie aanvaard in 1526³⁾ en oefende die in ieder geval in 1541 nog uit.⁴⁾ Vermoe-

delijk had hij nog een andere functie, want hij trad slechts een spaarzame maal als kwartierschout op en liet de uitoefening van dat ambt veelal over aan zijn stadhouder. Tot 1530 was Thomas de Hoppenbrouwer stadhouders) en daarna Marcellis Walravens.⁶⁾ Deze laatste stadhouder heeft dus vermoedelijk Frederik Vos aangewezen als zijn plaatsvervanger bij de bank van de Beerzen.

Frederik Vos was een zoon van Adriaen Vos en een broer van Natael Vos. Adriaen Vos was schout van Oirschot geweest namens de heer vóór 1497.⁷⁾ Oirschot had namelijk twee schouten: één namens de plaatselijke half-heer - in die tijd de Merode's - en één namens de hertog als halfheer van Oirschot. Het was gebruikelijk, dat de kwartierschout van Kempenland ook schout van Oirschot was namens de hertog. In veruit de meeste gevallen trad de schout van de hertog metterdaad als „richter" op in Oirschot. De schout van de plaatselijke half-heer was dikwijls ook diens rentmeester. Hij trad veel minder frequent als „richter" op bij de Oirschotse schepenbank.

Adriaen Vos, de vader van Frederik, is waarschijnlijk als schout van de heer moeten aftreden ten gevolge van zijn veroordeling door de kerkelijke rechtbank vanwege de overval op de kerk van Best in 1497.⁸⁾ Hij werd in 1505 schepen en bekleedde bij zijn eerste benoeming reeds de tweede plaats in de rangorde, wat uitzonderlijk was en slechts te verklaren uit zijn vroegere functie als schout. Van 1508 tot 1523 was hij om de drie jaar president-schepen.⁹⁾ In 1527 komt hij weer voor als schout van de heer, (O) maar hij is het vermoedelijk al vóór 1526 geweest, anders was hij wel weer president-schepen geworden in dat jaar.

In 1497 was Adriaen Vos als schout van de heer opgevolgd door Karel Hermanszoon Cleynael.¹¹⁾ Deze was later tevens kwartierschout van Kempenland en als zodanig schout van Oirschot vanwege de hertog, een zeldzame en voor Oirschot bijna onvoorstelbare combinatie. Hij moet van beide functies afstand hebben gedaan vóór 1522, want in dat jaar was hij schepen van Oirschot als tweede in rangorde.¹³⁾ Wat er tussen gezeten heeft, is nog een vraag. Een van de redenen kan geweest zijn, dat de pacht van de houtschat van Kempenland, die niet met het schoutambt te combineren was, hem lucratiever leek.¹⁴⁾ Misschien heeft hij ook gedacht, dat zijn zoon Jan hem zou kunnen opvolgen. Dit is echter niet gerealiseerd, want Adriaen Vos blijkt in 1527 schout van de heer te zijn en in 1526 is Korstiaen Koenen schout van Kempenland.¹⁵⁾

Deze overweging werpt een bepaald licht op een vechtpartij, die in 1526 of vroeg 1527 heeft plaats gehad tussen Jan Karelszoon Cleynael en Frederik en Natael Vos, de zonen van Adriaen. Bij deze vechtpartij zijn aan weerszijden verwondingen toegebracht en het stond nog te bezien, of daar blijvende verminking uit zou volgen. Dit blijkt uit een zoen-accoord, dat daarvoor op 25 januari 1527 gesloten werd.¹⁶⁾ Aan dit zoen-accoord kwamen deken Willem van den Bogaart en de oude priester Wilhem van Petershem als arbiters te pas. Er werd o.a. bepaald, dat Jan Cleynael ook „Adriaen Vos schoutet" moest ontwijken en dat de arbitrage-

commissie na de meimaand opnieuw zou bezien, of er een blijvende verminking bij een van de partijen gevolgd was. Uit deze en andere bepalingen wordt duidelijk, dat er een zeer gespannen situatie tussen beide families moet zijn geweest. Frederik Vos treffen we nu als „richter" van de Beerzen, terwijl Natael later kwartierschout van Kempenland zou worden.¹⁷⁾ Waarom wij deze achtergrond zo uitgebreid hebben behandeld, zal bij het commentaar op het accoord met Frederik Vos duidelijk worden.

NOTEN.

1. De getuigenverklaringen zijn vastgelegd in een schepenoorkonde van 17 maart 1535. Protocol van 1535, fol. XLIi.
2. Een interessante anecdote is, dat wij de grootste paleografische moeite gehad hebben met het woord „horensoen". Het stond niet precies aan elkaar geschreven en aanvankelijk lasen wij het als „horen soen" (haar zoon), wat in de context totaal onmogelijk was. Niet gewend als wij zijn met dergelijke woorden om te gaan, moest er een nachtje slapen overheen komen, voor wij ontdekten, dat het als één woord gelezen moest worden: „horensoen" (horezoon).
3. Oirschots schepenprotocol van 1526, fol. XCVvo.
4. Ibid. 1541, fol. CX Vnw.
5. Zie over hem Campinia jrg. 13, nr. 50 (juli 1983), blz. 137 e.v., waar hij voorkomt als schuldige partij in een zoen-accoord. Hij komt voor als stadhouder in het Oirschots schepenprotocol van 1526, fol. XLVIvo e.a.; 1527, fol. XLI e.a. en 1530, fol. LXV.
6. Hij wordt genoemd als stadhouder in het protocol van 1530, fol. XLII en naast vele andere malen bij het verlenen van de nieuwe kaart aan het Sint-Joris-gilde van Straten: prot. van 1542, fol. LXIV.
7. Adriaen Vos komt als schout van de heer voor in het protocol van 1492, fol. 6vo, 40v^o en 51 en in het protocol van 1493, fol. Q.
8. J. Lijten, 'Deken van Oirschot overvalt kerk van Best' in Campinia jrg. 11, nr. 41 (jan. 1981), blz. 35 en 'Oirschotse zoen-accorden' in Campinia jrg. 12, nr. 47 (okt. 1982), blz. 168, noot 18.
9. Zie de schepenprotocollen der betreffende jaren.
10. Protocol van 1527, fol. LXVI en XCV.
11. Op 16 oktober aanvaardde hij zijn ambt door de eedsaflegging in handen van Adriaen Brievinck, schout van Hilvarenbeek, als vertegenwoordiger van de heer. Protocol van 1497, fol. XXXvo. Zijn naam wordt ook geschreven als Cleynarts.
12. Hij komt als zodanig voor in het protocol van 1511A, fol. XI; 1511B, fol. llvo; 1518, fol. XXVII. Hij kreeg in 1518 zelfs volmacht van de hoogschout van 's-Hertogenbosch voor heel de Meierij. Prot. van 1518, fol. LVIIIvo.
13. Zie het schepenprotocol van dat jaar.

14. In 1528 blijkt hij pachter te zijn van de houtschat in Kempenland. Prot. 1528, fol. CV en CXX.
15. Op 14 december 1526 blijft stadhouder Thomas de Hoppenbrouwer borg voor Korstiaan Koenen als kwartierschout. Prot. 1526, fol. XCVvo.
16. Prot. 1527, fol. XCV.
17. A.M. Frenken, Genealogieën van eenige voorname, aan elkaar verwante Meierijsche geslachten, 's-Hertogenbosch 1918, blz. 54.

nr. 35

ZOEN-ACCOORDEN VOOR MOORD OP ARDT VAN HEESTERBEEK

nr. 35a 1534 september 15

Met Cornelis Mathyszoon van der Langhryt.
Oirschots schepenprotocol van 1534, fol. LXXXVIII.

SAMENVATTING

Slachtoffer: Ardt van Heesterbeek
Mede-dader?: Cornelis Mathyszoon van der Langhryt

Zoen-commissie: Geen

Uitspraak: niet van toepassing, daar het zoen-accoord als onderling akte tussen twee families is gesloten.

A. Verzoening aan het einde van de akte vastgesteld.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

a. zoengeld: 34 gulden in 3 termijnen

2. geestelijke genoegdoening

a. 2 dertigsten in de kerk te Oirschot

c. bedevaart: Trier

d. 2 kaarsen in de kerk te Oirschot

3. schulderkenning

a. vergiffenis vragen komt niet ter sprake

b. wijken: verbanning voor eeuwig uit Oirschot
wijken in herbergen als gewoon

AFWIKKELING

Kwitantie van algehele afdoening per 17 september 1535.
Oirschots schepenprotocol van 1535, fol. LXXXVIIIbis.

COMMENTAAR

Uit de reconstructie van de gebeurtenissen is wel duidelijk, dat aan Cornelis Mathyszoon van der Langhryt, schutter in Oostelbeers, nauwelijks - of beter gezegd volgens onze opvatting helemaal geen - schuld kan worden toegeschreven aan de dood van Ardt van Heesterbeek. Toch wordt juist met hem eerst en wel ver vóór de anderen een zoen-accoord gesloten. Dit doet denken aan overrompeling, vooral omdat bij het sluiten van dit accoord geen commissie van arbiters is opgetreden. Het lijkt erop, dat Cornelis en zijn familie zo zijn geschrokken van het niet-bedoelde gevolg van het optreden der drie mensen tegen Ardt van Heesterbeek en van de felle reactie van diens familie, dat zij allang blij waren, dat met deze overeenkomst de zaak was afgedaan wat hen betrof.

Voor de familie van Heesterbeek betekende deze overeenkomst met de minst-schuldige een sterke uitgangspositie voor hun onderhandelingen met de twee overige betrokkenen.

Het ontbreken van een zoen-commissie lijkt mij beslissend te zijn geweest. Ik kan me niet voorstellen, dat een zoen-commissie - die eenparig diende te besluiten - ingestemd zou hebben met zulke zware eisen, en evenmin, dat zo snel tot een overeenstemming zou zijn gekomen, terwijl er met de meer-schuldigen nog geen overeenkomst was. Het zoengeld van 34 gulden te betalen door de Oostelbeerse schutter, die zeker niet tot de welgestelden behoorde, is zeer hoog, als we dit vergelijken met de 31 gulden te betalen door Frederik Vos uit een welgestelde Oirschotse familie. Ook de bedevaart naar Trier valt uit de toon, als we constateren, dat van Frederik Vos geen bedevaart geëist wordt. De verbanning uit Oirschot is voor een inwoner van Oostelbeers te overzien, omdat hij er „gastgewijze" mocht komen voor rechtszaken en voor de markt.

Het is niet verwonderlijk, dat na de latere gebeurtenissen een kwitantie voor afdoening door deze „dader" op prijs gesteld wordt.

nr. 35b

1535 januari 31

Met Frederik Adriaanszoon Vos
Oirschots schepenprotocol van 1531, fol. XLI d

SAMENVATTING

Slachtoffer: Ardt van Heesterbeek

Mededader: Frederik Adriaanszoon Vos, "richter" van de Beerzen

Zoen-commissie

namens het slachtoffer: Jan van Esch, priester
Jaspar van Esch

Goessen Scepens
 Thomas de Hoppenbrouwer
 namens de mededader: Wilhem van Petershem, priester
 Thomas van de Snepschoet, priester
 Marcelis Walravens, stadhouder van Kempenland
 Jan Mengelen

Uitspraak

- A. Verzoening wordt uitgesproken aan het einde van de eigenlijke zoenakte, nadat in de voorbereidende akte van 5 januari door beide partijen reeds be-loofd was, zich aan de zoen te houden
- B. Voorwaarden
1. materiële vergoeding
    - a. zoengeld: 31 gulden in 3 termijnen
  2. geestelijke genoegdoening
    - a. 3 kloosterwinningsen
    - c. een bedevaart wordt niet verlangd
  3. schulderkenning
    - a. vergiffenis vragen komt niet ter sprake
    - b. wijken: verbanning: 2 jaar uit Spoordonk
 wijken op wegen en in herbergen als gewoon

AFWIKKELING

Kwitantie van algehele afdoening per 23 januari 1536.
 Oirschots schepenprotocol van 1536, fol. XI Vvo.

COMMENTAAR

Het voorliggende zoen-accoord is vastgelegd in twee akten. In de eerste van 5 januari 1535 wordt de zoen-commissie samengesteld en beloven beide partijen, zich aan de uitspraak te zullen houden. Het zal een soort veiligheidsmaatregel van de zoen-commissie geweest zijn, die niet het risico wou open, dat het resultaat van moeizaam onderhandelen achteraf door de families werd afgekeurd. In de tweede akte van 31 januari - er is meer dan drie weken onderhandeld - wordt de uitspraak vastgelegd, nadat de arbiters „met ryphen raede" daarover „lang ende breet ge-communiceert" hebben. Wij hebben dit nog een paar keer eerder gezien namelijk bij nr. 6 en bij het moeilijke accoord voor een dubbele moord in nr. 12. Dit wijst erop, dat ook hier de situatie moeilijk geweest moet zijn. Die moeilijkheid lijkt mij hier te liggen in de politieke complicaties.

De arbiters

Een vergelijking van de arbiters van dit zoen-accoord met die van het accoord van 1527 tussen Jan Cleynaël en Frederik en Natael Vos zet ons aan het denken. Voor Jan Cleynaël waren arbiter deken Willem van den Bogaart en Jaspar van Esch.

De deken is in 1534 overleden en als kanunnik opgevolgd door Philippus Loeff,¹⁸⁾ maar Jaspar van Esch verschijnt hier weer als arbiter voor de familie van Heesterbeek. De arbiters voor de gebroeders Vos in 1527 waren Wilhem van Petershem, priester, en Jacop van den Eynde. Wilhem van Petershem verschijnt ook hier. Jacop van den Eynde, ons onbekend, kan evenals de deken zijn overleden.

Er is nog een ander verschijnsel bij de arbiters, dat ons te denken geeft. Aan de zijde van de familie van Heesterbeek treedt op als arbiter Thomas de Hoppenbrouwer. Hij was stadhouder geweest van de schout van Kempenland, Karel Cleynaël, maar onder diens opvolger, Korstiaen Koenen, niet lang gehandhaafd en in 1530 vervangen door Marcelis Walravens, die - u ziet het inderdaad goed - hier en nu als arbiter optreedt aan de andere zijde.¹⁹⁾ Het lijkt me niet te gewaagd, om te concluderen, dat hier niet alleen twee families tegenover elkaar staan maar ook twee facties (politieke belangen-groeperingen). Dat daarbij door bepaalde personen wel eens geswitched is, mag slechts een vreemdeling in het Jerusalem der Oirschotse politiek verwonderen.

Jaspar van Esch en zijn broer Jan, rector en later pastoor van Best, zijn nog niet eerder als arbiter in de tot nu gepubliceerde zoen-accorden voorgekomen. Zij waren natuurlijke zonen van Henrick van Esch, priester, die reeds meermalen als arbiter voorkwam.²⁰⁾ Ook Thomas de Hoppenbrouwer, Marcelis Walravens en Jan Mengelen kwamen niet eerder als arbiter in onze zoen-accorden voor. Wilhem van Petershem hebben wij reeds vele malen als zodanig ontmoet, Thomas van de Snepschoet in zoen nr. 31.

De uitspraak

Hoewel de onderhandelingen langdurig en moeizaam geweest zijn, is de uitspraak gematigd. Er zijn duidelijk bekwame onderhandelaars aan het werk geweest. Een Vos laat zich niet overrompelen zoals de Oostelbeerse schutter. Geen hoog zoengeld, geen bedevaart, geen bijzondere bepalingen. De kloosterwinningsen zullen wel telkens honderd zielmissen zijn.

Over de verbanning is de onderhandeling wel het moeilijkst geweest. Waarschijnlijk heeft de familie van Heesterbeek onder Spoordonk gewoond of onder Boterwijk, wat in die tijd tot de herdgang Spoordonk werd gerekend. De commissie behoudt zich een eventuele wijziging voor, als veranderende omstandigheden dat zouden vragen. Welke omstandigheden men op het oog heeft, blijft in het ongewisse. Het is begrijpelijk, dat de algehele afdoening in deze omstandigheden in een kwitantie zou worden vastgelegd. Maar Frederik Vos was daarmee niet tevreden en liet achteraf de feitelijke gebeurtenissen via getuigenverklaringen in een schepenkonde vastleggen. Deze verschaftte ons de gegevens voor een toereikende reconstructie van de feitelikheden.

NOTEN

18. L.H.C. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel V, Sint-Michielsgestel 1876, blz. 366.
19. Thomas de Hoppenbrouwer, een blijkbaar zeer irritant man, is als dader ter sprake gekomen in zoen nr. 28 in 1520. Campinia, nr. 50, blz. 137-140. Adriaen Vos trad daar als zijn arbiter op. Er is intussen heel wat gebeurd.
20. Het laatst in de nrs. 26 en 29. Jaspar was schepen geweest in 1524, 1527, 1530 en 1533 en zou president-schepen worden om de drie jaar van 1536 tot 1554, in welk jaar hij op 22 december stierf. Zie de protocollen der betreffende jaren.

nr. 35c

1535 maart 9.

Met Jacop Goyaertszoon Kultens, schutter van Middelbeers.

(In de getuigenverklaringen wordt hij Kultkens genoemd.)

Oirschots schepenprotocol van 1535, fol. XLI gvo.

SAMENVATTING

Slachtoffer: Ardt van Heesterbeek

Dader: Jacop Goyaertszoon Kultens

Zoen-commissie

namens het slachtoffer: Mr. Henrick Adriaenszoon van Vucht,
 pastoor van Oirschot
 Henrick van der Lulsdonck
 Goessen Scepens

namens de dader: Wilhem van Petershem, priester
 Philips van den Doeren
 Gysbrecht Hacken

Uitspraak

- A. Verzoening uitgesproken aan het eind der akte, nadat in het begin daarvan beide partijen hadden beloofd, zich aan de zoen te houden.
- B. Voorwaarden
  1. materiële vergoeding
    - a. zoengeld: 42 gulden in 3 termijnen
    - b. de kosten van het zoen-accoord (niet gespecificeerd)
  2. geestelijke genoegdoening
    - a. 2 dertigsten

- c. bedevaarten: Geel („Sint Dingen" Dingena of Dymphna)
 Trier afkoopbaar voor een bedrag, dat nader
 Keulen door de arbiters bepaald zal worden
- d. 2 kaarsen bij voetval in de kerk van Oirschot
3. schulderkenning
  - a. voetval met vergiffenis vragen in de kerk van Oirschot
  - b. wijken: verbanning voor eeuwig uit Oirschot
 wijken op wegen en in herbergen als gewoon

AFWIKKELING

Hierover is niets gevonden.

COMMENTAAR

De arbiters

Nadat wij in de vorige zoen geconstateerd hebben, dat de keuze van de arbiters betekenisvol kan zijn, ligt het voor de hand ook hier naar een betekenis te zoeken. Aan beide zijden komt één arbiter voor uit de vorige zoen: aan de zijde van de familie van Heesterbeek Goessen Scepens, aan de andere zijde Wilhem van Petershem. Hij was een zeer ervaren man en had waarschijnlijk groot gezag mede door zijn verwantschap met de Merode's. Het zou me niet verwonderen, dat tegenover hem Jan van Esch, de rector van Best, door de familie van Heesterbeek te licht bevonden is. Zij vroegen dan deze keer ook Mr. Henrick Adriaenszoon van Vucht, die als pastoor van Oirschot meer tegenwicht bood aan Wilhem van Petershem, ook al was hij tot dan toe nooit arbiter geweest, wat overigens begrijpelijk is, omdat hij vermoedelijk nog niet zo lang pastoor was. Naast hem vroegen zij Hendrick van der Lulsdonck, alias Heyn de Verwer, oud-schepen en ook wel een man van gezag, afkomstig uit Spoorndonk, die wij als arbiter ontmoet hebben in zoen nr. 32.

Aan de kant van de dader zien we Philips van den Doeren met een lange staat van dienst als vorster in Oirschot, een vergelijkbaar beroep, die zich goed in de situatie van de dader kon verplaatsen. Wij zagen hem al als arbiter in zoen nr. 26 en 29. De derde arbiter van de dader, Gysbrecht Hacken, is ons onbekend. Vermoedelijk was hij uit Middelbeers.

De bepalingen

Als we de voorwaarden, die aan Jacop Kultens werden opgelegd, vergelijken met die van Cornelis van de Langryt, komt Kultens betrekkelijk goed eraf. Het zoengeld van 42 gulden valt niet buiten de gebruikelijke orde. Van de bedevaarten hoeft alleen die naar Geel in feite gedaan te worden. Deze bedevaart zo dichtbij kwam tot nog toe niet voor. De afkoopsom van de bedevaarten naar Trier en Keulen zal later worden vastgesteld. Dit duidt er wel eerder op, dat het bedrag zal meevallen. Opvallend is, dat hier weer een voetval met vergiffenis vragen geëist

wordt en wel blootsvoets en in ondergoed, terwijl we gedacht hadden, dat dit gebruik aan het verdwijnen was. Het lijkt erop, dat de familie van Heesterbeek tot de uiterste grenzen van de mogelijkheden is gegaan. In deze omstandigheden verwondert het ons ten zeerste, dat er geen kwitantie van afdoening te vinden was.

ENKELE CONCLUSIES

De functie van "richter" in de Beerzen is door Frederik Vos wel gezien als de eerste stap in een carrière als bestuurder. Vooral als we bedenken, dat zijn broer Natael later kwartierschout van Kempenland werd, is dit zeer aannemelijk. Het was voor hem dan ook zeer belangrijk van alle blaam in het uitoefenen van zijn functie gezuiverd te worden. Dat lijkt de reden, dat hij de feitelijke toedracht middels een getuigenverklaring in een schepenkonde deed vastleggen. Het zoen-accoord, waaruit het meer of minder schuldig zijn niet blijkt, zou immers altijd tegen hem gebruikt kunnen worden.

Deze getuigenverklaring gaf ons voor het eerst inzicht in datgene, wat er aan de zoen-accorden vooraf ging. Het is niet te ontkennen, dat Ardt van Heesterbeek de eigenlijke schuldige is. Het is echter ook nu nog zo, dat men, als de schuldige slachtoffer wordt, gauw geneigd is diens schuld te vergeten, zeker als er kans is de schuld te schuiven op overheidsfunctionarissen en nog meer zeker als er kans is de schuld te schuiven op iemand van de politieke tegenpartij.

Wij hebben tot nu toe bij het behandelen van de Oirschotse zoen-accorden gesproken over moord en doodslag. We zullen dit blijven doen, omdat we geen betere formulering kunnen geven, daar in de zoen-accorden de mate van schuldigheid over het algemeen absoluut duister blijft. Wij mogen de woorden moord en doodslag echter nooit in de strikte zin uitleggen en nog minder in strikt-juridische zin. Zij betekenen slechts, dat er in feite een dodelijk slachtoffer is gevallen.

Wanneer we hierbij nog bedenken, zoals reeds eenmaal geconstateerd is, dat in die tijd vele slachtoffers van verwonding bezweken, die door de huidige medische praktijk gemakkelijk gered hadden kunnen worden, is er toch geen reden, om uit het voorkomen van een groot aantal zoen-accorden in Oirschot te concluderen tot een „bewijs, dat de zeden van de bewoners der heerlijkheid Oirschot nog ruw waren".²¹⁾ Deze denigrerende opmerking, die door A. v. Sasse v. Ysselt even uit de losse pols gemaakt wordt, toont zoals diens hele publikatie meer zijn eigen oppervlakkigheid en gebrek aan historische kritiek dan de waarheid van zijn hautaine bewering. Integendeel toont de uiterst zorgvuldige werkzaamheid van de zoen-commissies, die wij tot nog toe hebben trachten te ontleden, ondanks alle fouten die er nu evengoed zijn, een hoog zedeijk en innerlijk-cultureel niveau.

NOOT

21. A. v. Sasse v. Ysselt, Tenige zoenbrieven' in Taxandria jrg. VIII (1901), blz. 256.